ÑAPA
Weekendbijlage
van dagblad Amigoe
zaterdag 26 september 2015

Nieuw Erfrecht

Onbewoonde huizen weer terug op markt

Pagina 12&13

Inhoud

1 Voorpagina

2 Inhoud

3 Uitgelicht

4 Gezondheid

5,6&7 Literatuur

8&9 Curaçao als wellness bestemming

10 Management

11 Eten & drinken

12&13 Nieuw Erfrecht en onbewoonde huizen

14 Recht

15 Puzzels

16 Beroep onder de loep

Foto van de week.

Deze mooie close-up van dit insect werd ingestuurd door Karel Uranie. "Even rusten, met zijn grote ogen", schrijft hij erbij. Helaas is de naam van dit insect zowel bij hem als bij ons onbekend. Misschien weet een lezer meer?

Heeft u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com

Colofon

BLADMANAGER Linda van Eekeres

email: napa@amigoe.com
telefoon: 7672000

CORRECTIE Ari Manse

VORMGEVING Wendela Ataliede
Oscar Vanegas

VOORPAGINAFOTO: Davelaar& Van Zwieten

Aan deze Ñapa werkten mee:

Marja Berk
Monique Casimiri
Hans de Haan
Brede Kristensen
Judice Ledeboer
Nelly Rosa
Jan de Ruijter
Cindy Schröder
Otti Thomas
May Voges
Miriam de Windt
Ken Wong

Thuis.

Jaloezie

Monique Casimiri

Wat is jaloezie toch een vervelende en nare eigenschap. Zo'n eigenschap die je helemaal niet wilt hebben. De laatste jaren gaat het best goed, hoor. Ik gun de ander heel veel, maar op een enkel vlak kan ik dat boosaardige duiveltje dat de jaloezie met zich meebrengt niet negeren. Lang dacht ik ook de enige te zijn die dit voelde, en ik voelde mij er schuldig om, ik schaamde me er zelfs voor dat ik dat gevoel had. Ik sprak er met niemand over. Tot mijn zus, vriendinnen en een collega mij erover bevroegen. Het gesprek begon met de mededeling van mijn kant dat een collega van mij naar Curaçao op vakantie gaat. In de herfstvakantie. Ik zeg nog: "Leuk hè voor haar." En van binnen denk ik, ja, dat wil ik graag zo voelen, maar eigenlijk denk ik, rotmens, dat wil ik ook. Ik weet niet meer wie het het eerst uitsprak, maar gezamenlijk kwamen we tot de conclusie dat we het helemaal niet leuk vinden voor haar. We vinden het prima dat ze op vakantie gaat. Lekker naar de zon in de herfstvakantie, maar dan wel naar Ibiza of naar Turkije. Geen probleem, maar niet naar Curaçao. En dat is vreemd, het is en blijft een prachtig eiland en ik raad het iedereen aan. Maar dan wel op een moment dat ik er ook ben. Niet om nou de hele dag samen op te trekken, liever niet zeg. Een paar dagen oké, maar ga daarna vooral lekker je eigen gang. Nee, het is meer het idee dat als ik er ben, dan mag de ander er ook zijn. Maar niet als ik er niet ben. Het is mijn eiland en daar mag je niet heen als ik er niet ben. Heel kinderachtig en bezitterig en daarom heb ik er ook nooit over gepraat tot deze zomer. En wat bleek, dit gevoel werd gedeeld en herkend. Ik ben niet de enige die dit voelt.

Nu gaat er niet alleen een collega op vakantie deze herfstvakantie. Er gaat zelfs een collega emigreren dit najaar. Dat geeft weer een hele andere dimensie aan de jaloezie. Op vakantie gaan is nog tot daar aan toe, maar emigreren, dat is echt een brug te ver voor mij. Ik hoor haar verhalen aan over kinderkleding kopen in de zomeruitverkoop, want straks hebben ze enkel zomerkleren nodig. En ik luister naar de verhalen over het zoeken naar een gepaste school. Maar dan komt de vraag over huisvesting. "In welke buurt kunnen we nu het beste naar huizen zoeken?" Op dat moment schud ik mijn schouders recht. Niet alleen om boven mijn jaloezie te gaan staan, maar vooral om dat duiveltje van me af te schudden dat nu de meest slechte buurten roept die je maar kunt bedenken om met een jong gezin uit Nederland te gaan wonen. Natuurlijk ben ik fatsoenlijk opgevoed en geef haar de juiste namen door. Ze weet nu waar ze het beste kan wonen. Maar en passant geef ik toch het advies om vooral ook wat dikke truien en maillots aan te schaffen, want als de kinderen les krijgen in de airco wil je toch niet dat ze het koud krijgen.

Uitgelicht.

Dj Hardwell

Dj Hardwell zette afgelopen vrijdag voor de tweede keer de Kleine Werf op zijn kop. De andere dj's die draaiden waren Naffz, Dannic en de lokale Crashcaliber. Kers op de taart was de afsluitende set met een speciale Curaçaose mix van een kwartier.

Foto's: **Linda van Eekeres**

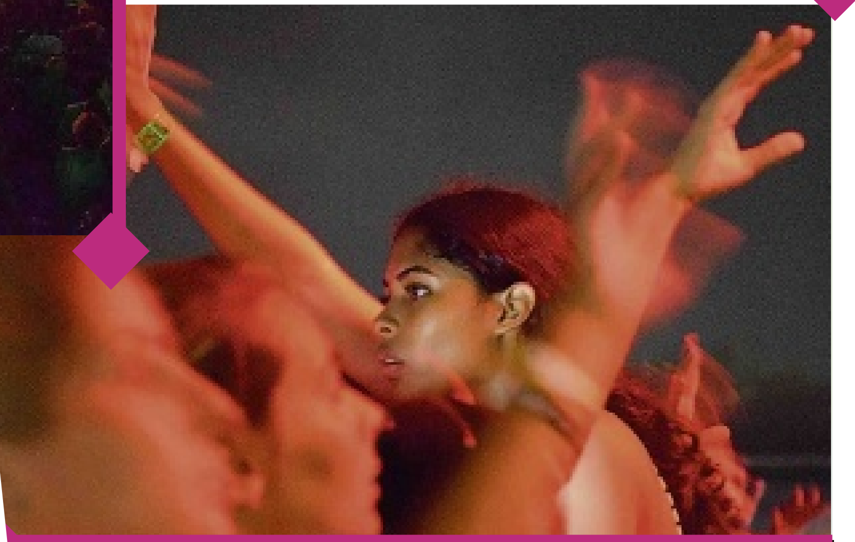

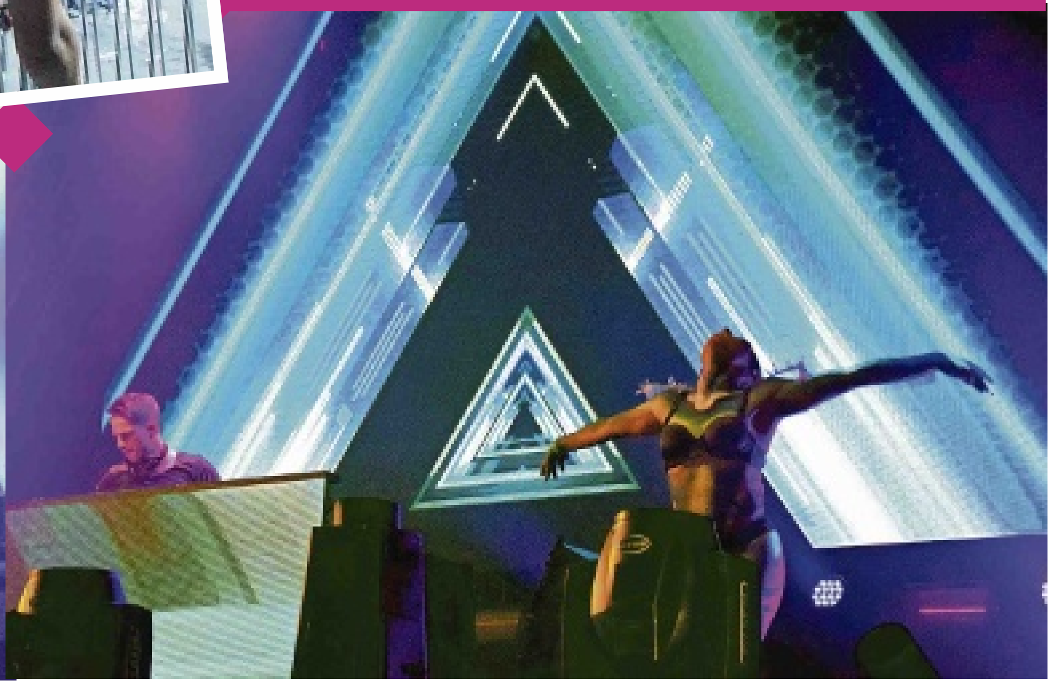

Medisch.

Wegen en meten op de juiste manier

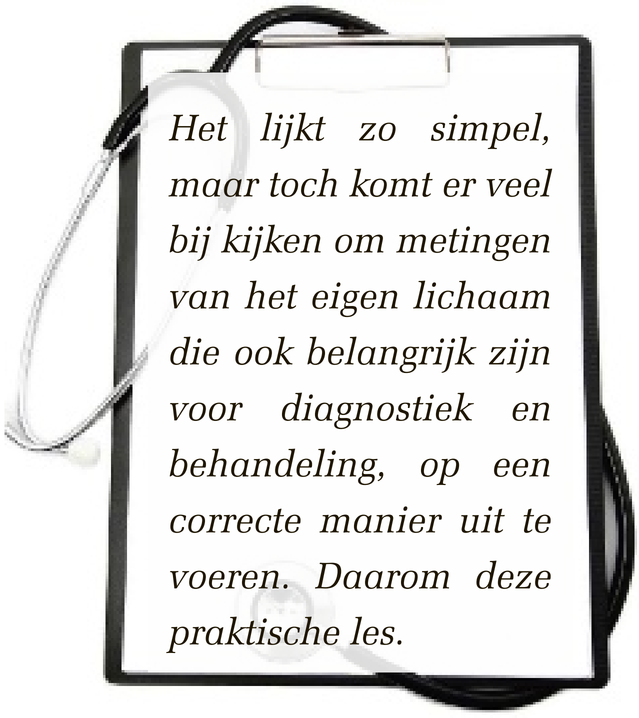

Tekst: **Hans de Haan**

De belangrijkste metingen die u zelf thuis kunt doen zijn die van het gewicht, de buikomvang, de lichaamslengte en van bloeddruk en hartslag met een digitale meter.

Het meten van de lengte hoeft niet telkens te worden herhaald, want deze verandert in de loop der jaren niet of nauwelijks. Pas op oudere leeftijd wordt men geleidelijk iets korter, omdat de wervellichamen van de ruggengraat in elkaar gaan zakken door vochtverlies en ook de vorm van de ruggengraat kan op hoge leeftijd gaan veranderen, waardoor een kromming ontstaat (kyfose).

De buikomvang is echter wel een belangrijke waarde vanwege het in de buik aanwezige (ongezonde) buikvet. Professor Visseren, hoogleraar vasculaire geneeskunde van het UMC Utrecht, heeft al in 2013 verklaard dat de waarde van de taille- of buikomvang belangrijker is dan die van de Body Mass Index (BMI), die thans nog als standaard geldt.

Het zou goed zijn als ouderen beschikken over een goede digitale bloeddruk- en hartslagmeter. De ervaring heeft geleerd dat de meting thuis betrouwbaarder is dan die bij de dokter op de praktijk, omdat veel mensen onder die omstandigheden – door nervositeit – een hogere bloeddruk krijgen.

Wegen

In de eerste plaats is het belangrijk dat u de weegschaal op een harde en egale ondergrond zet. Zachte vloerbedekking werkt niet goed, een ruwe natuurstenen vloer ook niet. Een tegelvloer of parket is wél geschikt. Gebruik altijd dezelfde weegschaal. De weegschaal bij uw zus of vriendin in de badkamer of die in de spreekkamer van de dokter kan een heel ander gewicht aangeven.

Weeg uzelf altijd op het hetzelfde moment, bijvoorbeeld elke maandagochtend. Het beste moment is direct na het opstaan, als u net naar het toilet bent geweest. Weeg uzelf het liefst naakt.

Stap rustig op de weegschaal en blijf stil staan, met uw voeten volledig plat en symmetrisch. Buig niet door de knieën om uw gewicht af te lezen, doe alleen uw hoofd naar beneden.

Weeg uzelf niet te vaak. Elke dag is niet nodig, ook niet als u wilt afvallen. Het lichaamsgewicht schommelt van nature een beetje. De meeste mensen hebben een marge van ongeveer 1 tot 2 kilo. Die verschillen komen voornamelijk door wisseling van de hoeveelheid vocht in het lichaam. Als u op een dag wat meer zout eet dan normaal, zult u meer vocht vasthouden en daardoor de volgende dag zwaarder zijn. Dit kan gebeuren als u de dag ervoor in een restaurant heeft gegeten, omdat daar vaak zouter wordt gekookt dan u gewend bent. Dat extra vocht is overigens na één of twee dagen weer weg.

Vlak voor de menstruatie kunnen vrouwen 1 tot 2 kilo zwaarder zijn dan normaal, omdat ze dan wat extra vocht vasthouden. Ook op warme dagen kunt u wat meer vocht vasthouden, omdat de bloedvaten wat meer open gaan staan en zich wat meer vullen. Ook dan wordt u wat zwaarder. Het is (hoe gek het ook klinkt) dan juist goed om veel te drinken. Dan gaat het lichaam ook het extra vocht uitscheiden. Een onregelmatige stoelgang kan eveneens van invloed zijn op uw lichaamsgewicht. Door verstopping kan er extra 'vulling' in de darmen zijn en dat weegt mee.

Lengtemeting

Ga met blote voeten (ook geen sokken of kousen) met de hielen tegen de muur staan. Ga zo goed mogelijk rechtop staan, verdeel het gewicht gelijk over beide voeten en probeer uzelf zo lang mogelijk te maken. Draag lichte (sport-)kleding, zodat de noodzakelijke, rechte lichaamspositie door een ander goed is waar te nemen en zo nodig kan worden gecorrigeerd. Kijk recht vooruit, zodat de denkbeeldige lijn tussen de uitwendige gehoorgang en het oog evenwijdig loopt aan de vloer.

Laat een ander een klein streepje (met potlood) op de muur zetten, waarbij het potlood in horizontale richting op het hoofd gehouden wordt. Voer de meting nogmaals uit met een andere persoon die het streepje plaatst en de afstand meet. Zorg ervoor dat het streepje van de eerste meting bij deze tweede meting niet gezien kan worden. Als beide metingen een verschil van meer dan een halve centimeter laten zien, moeten de metingen worden herhaald. De uiteindelijke waarde van de meting moet worden afgerond op hele centimeters.

Meting buikomvang

Sta rechtop met een blote buik en met de voeten ongeveer 25 tot 30 cm uit elkaar. Zoek het laagste punt van de onderste rib en hierna de bovenvoorzijde van de bekkenkam. Zet met een pen halverwege deze twee punten een horizontaal streepje op de buikwand. Leg een plastic meetlint horizontaal om de taille over dit streepje heen. Trek het lint aan, maar niet zo strak dat de huid wordt samengetrokken. Meet na het uitademen en let erop dat u niet uw buik inhoudt. Herhaal deze meting en bereken het gemiddelde van beide waarden in centimeters. De grenswaarde voor een normale buikomvang bij mannen ligt op 94 cm, bij vrouwen op 80 cm. Een hogere waarde duidt op de aanwezigheid van te veel buikvet.

Meting bloeddruk en hartslag

Elke bloeddrukmeter wordt geleverd met een duidelijke gebruiksaanwijzing en die moet nauwkeurig worden gevolgd. De belangrijkste handeling is het op de correcte manier aanbrengen van de manchet over de bovenarm, zodat het microfoontje daarin de bloedstroom boven de elleboogsholte goed kan meten. Het meten van de bloeddruk moet wel altijd aan dezelfde kant – links of rechts – plaatsvinden. Verder is het van belang dat men een rustig moment uitkiest voor deze meting, dus niet na fysieke inspanning. De bloeddrukmeter geeft ook de waarde van de hartslag aan.

Noteren

Ten slotte moet het een gewoonte worden om per datum alle metingen te noteren in een speciaal boekje of schrift. Dit geeft een goed overzicht van de gemeten waarden en van eventuele afwijkingen van de normale waarden. Deze gegevens kunnen ook belangrijk zijn voor de huisarts.

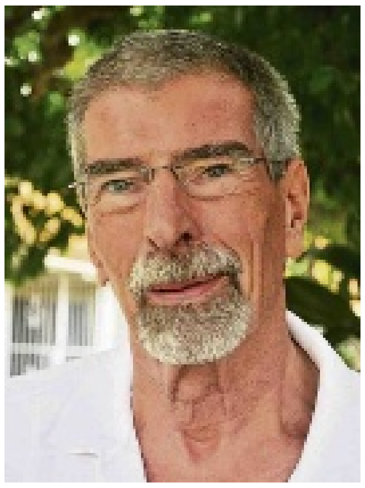

Hans de Haan is arts en jarenlang actief geweest als medisch adviseur bij diverse instanties.

Boekenpresentatie uitgeverij In de Knipscheer

Schaamte, trots, geweld en liefde

Curaçaose en Arubaanse auteurs bestudeerden de afgelopen maanden weer nauwgezet de emoties van Caribische eilandenbewoners. Het resultaat werd zondag 13 september gepresenteerd door uitgeverij In de Knipscheer.

Tekst en foto's: Otti Thomas

De kaft van 'Schutkleur' is eenvoudig, maar veelzeggend. Hij toont een ritssluiting tussen de kleuren blank en bruin. De afbeelding roept de vraag op of de rits op het punt staat om beide kleuren dichter bij elkaar te brengen of verder van elkaar te verwijderen. Of misschien blijft die ritssluiting wel permanent op dezelfde plaats; niet open en niet dicht. "De ritssluiting verwijst naar een samenleving die maar niet in elkaar lijkt te passen", zei auteur Bernadette Heiligers.

Schutkleur is een van de vele nieuwe publicaties van In de Knipscheer. De uitgeverij presenteerde de boeken op 13 september in Podium Mozaïek in Amsterdam. Anders dan in voorgaande jaren werden er geen boeken uit of over Suriname en Nederlands-Indië gepresenteerd. "Ik vind het juist interessant om de overeenkomsten tussen voormalige Nederlandse koloniën aan te tonen, maar bezoekers willen graag met bekenden onder elkaar zijn en luisteren naar verhalen waar ze echt iets mee hebben", zei directeur Franc Knipscheer.

Voor Schutkleur gaat dat in ieder geval op, bleek uit de reacties van het publiek. Het is de debuutroman van Heiligers, die in 2008 de verhalenbundel 'Flecha' schreef en in 2012 de biografie 'Pierre Lauffer - Het bewogen leven van een bevlogen dichter'. In Schutkleur krijgt hoofdpersoon Corina de opdracht om een vriendenboek samen te stellen voor haar neef Harold.

Vervolg op pagina 6

Literaire parels in nat zand

Naast romans en dichtbundels publiceert In de Knipscheer ook dit jaar een naslagwerk over literatuur. Het betreft een ingekorte versie van het proefschrift, waarmee journalist Jos de Roo promoveerde aan de Universiteit van Amsterdam. 'Praatjes voor de West' bevat tot nu toe ongepubliceerde verhalen van bekende schrijvers als Boeli van Leeuwen, Frank Martinus Arion en Jules de Palm, inclusief informatie over de relatie tot hun latere werk.

De Roo vond de verhalen in het archief van Radio Nederland Wereldomroep dat van 1947 tot 1958 het radioprogramma Praatjes in de West maakte. "Het archief bevond zich in de stookkelder van de Wereldomroep. De documenten lagen in nat zand. Ik moest een overall aan om niet onder de schimmel en het zand thuis te komen", zei De Roo.

Zelf omschrijft de auteur zijn boek als een snoepjeswinkel, omdat lezers zelf kunnen kiezen welke hoofdstukken ze willen lezen. De Roo is tevreden over de vondst van verhalen van Frank Martinus Arion, waaruit een grote bewondering van Nederland blijkt. "Zijn vrouw is blij dat dit nu eindelijk vastligt", aldus De Roo. Veel aandacht is er ook voor Boeli van Leeuwen. In de Knipscheer liet doorschemeren dat de nieuwe verhalen van Van Leeuwen mogelijk worden gebundeld en uitgegeven.

Arubaanse gedichten

Ik was een ruwe diamant: hoe meer slaag mijn sprekers kregen, hoe meer ik op drie eilanden begon te glanzen. In het gedicht 'Mi Cuenta' ofwel 'Mijn verhaal' laat de Arubaanse dichteres Olga Orman de Papiamentse taal aan het woord. Tijdens een lange reis van honderden jaren komt het Papiaments in contact met andere talen, leent woorden bij elke ontmoeting, wordt vernederd en eindigt ten slotte als onderwerp van discussie door taalwetenschappers.
Zo is het met mij echt gegaan. Zeg daarom niet dat ik een 'O' of 'U' taal ben, geef me de kans om door te groeien en te schitteren in kleding die ik zelf ontworpen heb.
'Mijn verhaal' is één van de circa dertig gedichten in 'Cas di biento'/'Doorwaaiwoning', een bloemlezing met gedichten van Orman met de originele versie in het Papiaments naast de vertaling door Fred de Haas. De gedichten tonen boven alles dat Orman in gedachten altijd op haar geboorte-eiland Aruba is, al woont ze in Nederland.
Hetzelfde geldt voor de Arubaanse dichter Quito Nicolaas. De Haas selecteerde en vertaalde 42 gedichten, door In de Knipscheer uitgegeven met de titel 'Als de aloë sluimert'/'Cucuisa cabisha'. "Ik ben zo blij dat dit soort boeken verschijnt. Ik ben het Papiaments niet machtig, dus dan zouden deze gedichten aan mij voorbij zijn gegaan", zei Peter de Rijk van In de Knipscheer.
Nicolaas benadrukte dat hij zichzelf niet ziet een politiek dichter, maar wel de behoefte voelt om over een veranderende maatschappij te schrijven. "Elk gedicht is een kort verhaal met een personage. Dat kan een jonge persoon zijn of een oudere, een Arubaan of een migrant. Ik zie mezelf als het geheugen van de bevolking over een stukje geschiedenis", aldus Nicolaas. In het gedicht 'Lyrisch Landschap' is dat bijvoorbeeld de toegenomen aandacht van Aruba in de jaren zestig voor internationale ontwikkelingen.
De jaren verstreken, de wereld dijde uit, het leven werd anders, buiten werd binnen, nam plaats aan het hoofd van de tafel.

Op zoek naar anekdotes, stuit Corina op de spanningen binnen de familie en kring van vrienden. Aan de basis liggen gevoelens van schaamte of trots voor de eigen cultuur of sociale status en bewondering, afkeer of onbegrip voor andere culturen.
Heiligers verduidelijkte dit met een fragment, waarin Corina zich de eerste ontmoeting herinnert tussen haar eigen moeder en Gerda, de Nederlandse vrouw van Harold.

"Geertruida", stelde Gerda zich voor en stak haar hand recht voor zich uit. Mamai liet haar gespreide armen zakken en schudde beduusd haar hand. "Welkom Geertruida", stamelde ze. "Ik ben tante Zoyla. Kom binnen, kom binnen." Gerda nam Mamai aandachtig op. "Tante Zoyla? Maar u ben mijn tante toch niet?" Vertederd boog ze door haar knieën om onze hond een knuffel te geven en zich lachend in het gezicht te laten likken. Tevergeefs probeerde Mamai het misnoegen te onderdrukken dat haar mondhoeken naar beneden trok.
Als blijk van herkenning, reageerde het publiek met instemmend gegniffel en gezucht. "Er is veel in de samenleving waar niet over gepraat wordt. Ik ben opgegroeid in dat spanningsveld. Het vriendenboek is alleen een instrument om dit te belichten", aldus Heiligers in een interview met Peter de Rijk, redacteur van In de Knipscheer.

Chino

Ook de schrijvende architect Ronny Lobo belicht een thema dat voor veel mensen herkenbaar is. Zijn roman 'Tirami Sù' gaat over de zoektocht van de hoofdpersonen Elroy en Silvana naar hun identiteit. Elroy heeft vanwege zijn uiterlijk de bijnaam 'Chino' en Silvana wordt in Nederland uitgescholden voor 'zwartje'. "Samen gaan ze op zoek naar het verhaal achter hun herkomst. (...) Het levert een roman met diverse lagen op, bittere en zoete", meldt In de Knipscheer in zijn catalogus. Met de titel wordt verwezen naar het bekende Italiaanse nagerecht, dat 'trek me op' ofwel 'maak me gelukkig' heet.

Tirami Sù is een zelfstandig vervolg op 'Bouwen op Drijfzand', waar Lobo in 2013 mee debuteerde, en dat draait om de liefde van architect Kenzo voor zijn vak en voor Karin, de vrouw van een echtpaar voor wie hij een huis ontwerpt. Lobo wilde eigenlijk geen vervolg schrijven, want dat vond hij te zeer voor de hand liggend. Het perfectioneren van Bouwen op Drijfzand nam echter veel tijd in beslag. "Ik wilde dat het boek nu eindelijk maar een keer zou verschijnen, terwijl jij maar bleef wijzen op het belang van kwaliteit", zei Lobo tegen De Rijk. Toen Lobo in de tussentijd maar weer begon te schrijven, kwam hij maar niet los van de personages in Bouwen op Drijfzand, waarbij hij met name interesse kreeg voor de volgende generatie. Elroy uit Tirami Sù is de zoon van Kenzo en Karin.

Net als in Bouwen op Drijfzand, waarin architectuur een grote rol speelde, blijft Lobo ook in zijn nieuwste publicatie dicht bij zijn eigen ervaringen. "Het Caribisch gebied is een smeltkroes van culturen. Ik ben zelf voor een kwart Chinees, al kun je dat niet zien, maar mijn zoon heeft weer blond haar. Die aspecten heb ik verwerkt in het boek."

Criminaliteit

Jopie Hart duikt in een ander deel van de Curaçaose samenleving, namelijk geweld onder jongeren. Als voorbereiding op zijn psychologische thriller 'Kruispunt' sprak hij met minister van Justitie Nelson Navarro, bisschop Luis Secco en Statenvoorzitter Mike Franco en las hij 'De terreur van schaamte' van Aart Broek.
Hart maakt zich oprecht grote zorgen. "Ik hou heel veel van Curaçao, maar ik moet toch mijn vinger daar neerleggen waar het pijn doet", zei Hart. In Kruispunt volgt hij twee jongens, die beiden naar Nederland vertrekken. Frensel, opgegroeid in grote armoede zonder vaderfiguur, heeft het bijzonder moeilijk. Met gewelddadig gedrag compenseert hij gevoelens van minderwaardigheid. De strijd voor een onafhankelijk Curaçao, onder leiding van de fictieve politicus Macho Nato, geeft hem een duidelijk levensdoel. "Kruispunt is een analyse van de gedachten van een jonge crimineel", zei Hart.

In tegenstelling tot de romans van Heiligers, Lobo en Hart, is 'De Lichtkamer' in nevelen gehuld. De schrijfster wil anoniem blijven en koos daarom voor het pseudoniem Henriette de Mezquita. Een toelichting werd gegeven door Juliet Echteld. "Henriettes kinderen, die allemaal in Nederland wonen en elk op hun eigen manier verbonden zijn aan het Caribisch gebied, hebben me gevraagd als zaakgelastigde op te treden. Ik voel me vereerd", zei ze.

Over het verhaal werd weinig losgelaten, behalve dat het zich grotendeels op Curaçao afspeelt, waar twee bejaarde zussen een plan smeden. Een fragment:
"Er stond een donkere Audi A6 geparkeerd onder de grote tamarindeboom. Het hek stond open. We waren er voor de tweede keer langsgereden. Net toen ik mij afvroeg of alles in orde was, hield mijn zus, vlak voor het hek van De Kliniek, haar snelheid in. Tweemaal doofde zij kort haar lichten en trok weer op. Ik wist precies wat mij te doen stond en trok mijn handschoenen aan."

Echteld: "Henriette de Mezquita is een ervaringsdeskundige. Ze wil anderen behoeden voor wat zij heeft meegemaakt."

Hans Vaders

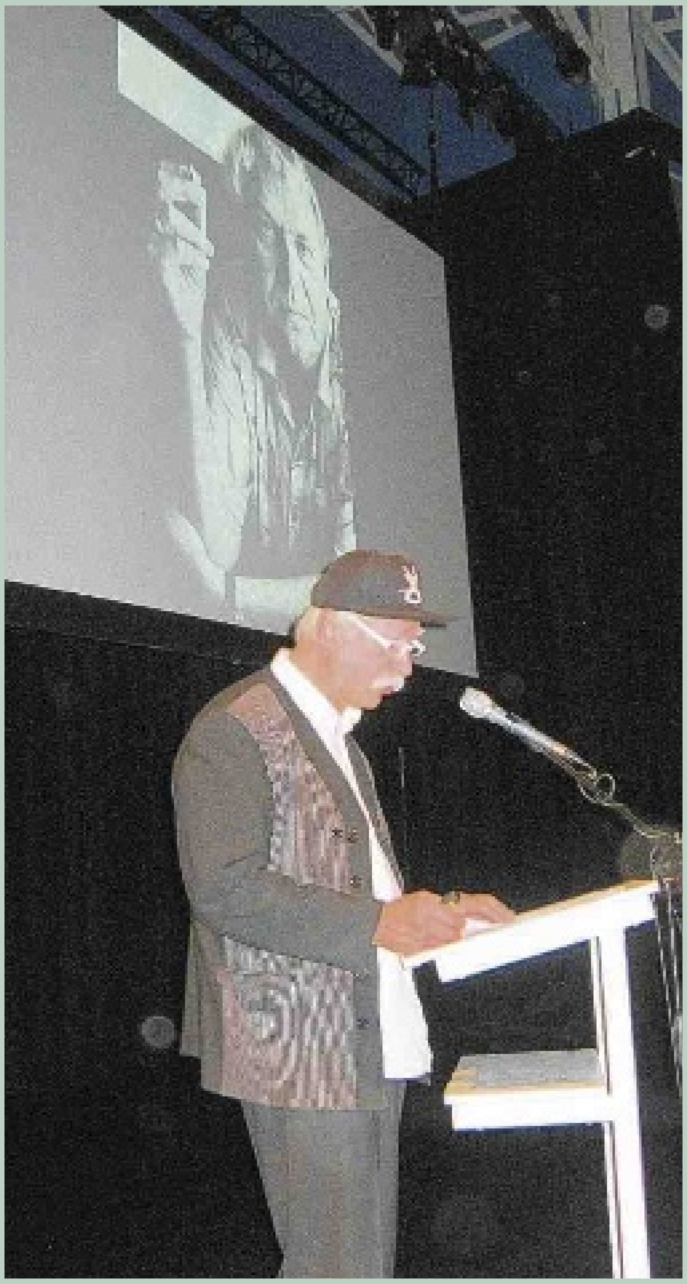

Franc Knipscheer stond ook stil bij het overlijden van Hans Vaders, in zijn laatste jaren eindredacteur van de Ñapa. Knipscheer roemde Vaders voor het feit dat hij Boeli van Leeuwen overhaalde om columnist te worden en zo aan de basis stond van 'Geniale Anarchie', en prees de scherpe analyse van de Curaçaose samenleving in de eigen publicaties van Vaders, waaronder 'Tropische Winters', 'Otrobanda' en 'Kate Moss in Mahaai', een coproductie met kunstenaar Herman van Bergen.
Vaders zou in 2012 eigenlijk aanwezig zijn bij de presentatie van 'Terug tot Tovar', maar was daar door een ongelukkige val niet toe in staat. "Dat is zó jammer, want Terug tot Tovar is misschien wel zijn beste en meest ambitieuze boek en zal mettertijd uitgroeien tot een Antilliaanse klassieker", zei Knipscheer. "Hans Vaders heeft te lang van pen moet wisselen, te vaak die van de journalist moeten kiezen, immers het brood op de plank, en te weinig die van de schrijver kunnen hanteren. En dat is een gemis."

Leesvoer

Eerste ebook voor kinderen tijdelijk gratis te downloaden

Ilia Berends, schrijfster van het eerste ebook voor kinderen in het Papiaments, stelt haar boek tijdelijk gratis beschikbaar.

Tot 3 oktober kan het boek kosteloos gedownload worden via een link op de website chichiproductions.com.

Berends is geboren en getogen op Curaçao, maar ze woont al 15 jaar in Nederland. "Veel te lang", vindt ze zelf. Momenteel is ze hier op vakantie. Op de vraag waarom ze haar boekje nu gratis aanbiedt, zegt ze: "Ik ging naar mijn eiland terug, dit is mijn huis, hier ligt mijn hart. Ik wou het delen."

Het boekje heet 'E Vruminga Floho' (de luie mier) en behalve in het Papiaments is het ook in het Nederlands en Engels beschikbaar. De mier is ontzettend lui en houdt ervan om de hele dag niets te doen. Tot er iets gebeurt waardoor de mier een beslissing moet nemen die zijn leven verandert.

Kleuters
Berends liet het boekje onlangs op Curaçao uittesten door een kleuterleidster en de kinderen reageerden heel enthousiast. "Dat is belangrijk, want volwassenen kunnen het wel leuk vinden, maar het gaat om de kinderen."

Er zit in het boekje een mogelijkheid om het verhaal te beluisteren. Ook kun je meeluisteren terwijl je de tekst leest. Hoewel het boekje bedoeld is voor kleuters, lijkt het ook geschikt voor kinderen die leren lezen in het Papiaments of kinderen uit hogere groepen voor wie Papiaments niet hun moedertaal is. Het mooie is dat je dan met de audio de juiste uitspraak van de woorden er meteen bij hoort.

Om het boek tot en met 3 oktober gratis te downloaden, moet men op de website het boekje aanklikken en bij 'coupon' de volgende code invullen: VRUMINGA2015. De link wordt per email opgestuurd.

Ars Poëtica.

Dreams

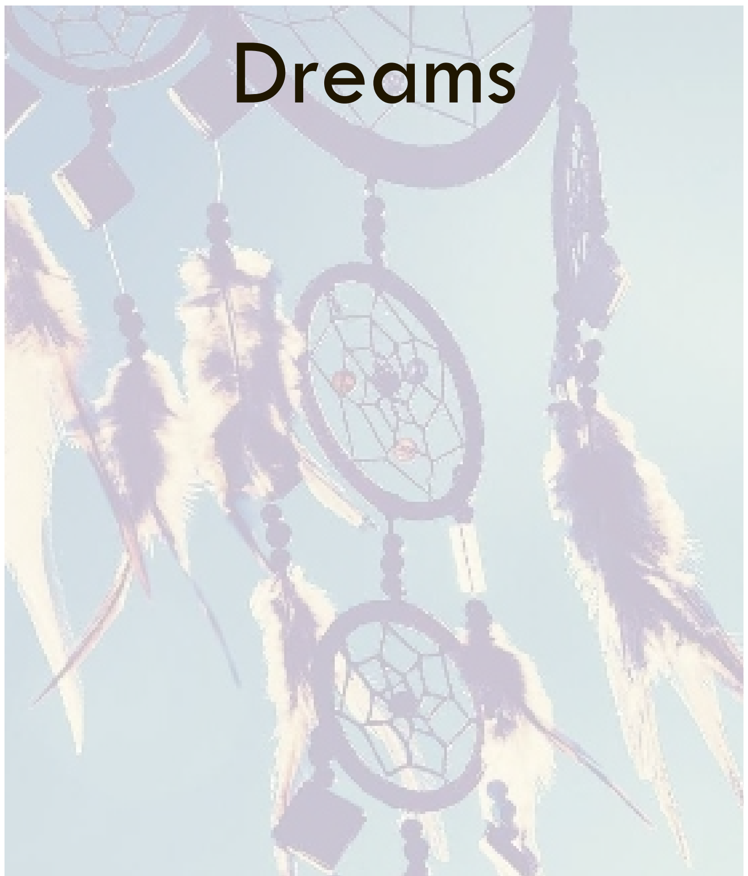

Hold fast to dreams
For if dreams die
Life is a broken-winged bird
That cannot fly.
Hold fast to dreams
For when dreams go
Life is a barren field
Frozen with snow.

Langston Hughes

Letra

Abnousse Shalmani
'Khomeini, Sade en ik', van de rebelse Abnousse Shalmani verscheen, uit het Frans vertaald, kortgeleden in het Nederlands. Het begint zo:
"Ik zou willen dat de mens vrij was om alles belachelijk te maken en te bespotten (…) Ik kan het niet vaak genoeg zeggen: geen goden meer... tenzij gij wilt dat hun trieste heerschappij u opnieuw in alle verschrikkingen van het despotisme zal storten." Een uitspraak van De Sade. Maar schrikt niet, het valt mee. Er zijn goden en goden. De echte houden van de mens.
Shalmani werd in Iran geboren, een paar jaar voor de islamitische revolutie van Khomeini. Als jong meisje heeft ze dus meegemaakt hoe de machthebbers de samenleving stap voor stap hebben geïslamiseerd. Helemaal lukt dat natuurlijk nooit en daarvan is Shalmani het levende bewijs. Dat bijvoeglijk naamwoord 'levende' mag wel van uitroeptekens worden voorzien, want het had ook fout met haar en haar familie kunnen aflopen. Dat deed het ook bijna, maar de familie wist aan de islamisering te ontsnappen door naar Frankrijk te vluchten. Daar voltooide ze haar schoolopleiding. Daar kwam ze erachter dat denken in Frankrijk vrij is, daar ontdekte ze ook de grote tegenvoeter van Khomeini, markies De Sade. Die heeft ze verslonden om zich helemaal van die islamistische onzin te kunnen bevrijden
"Ik vecht niet tegen mannen of vrouwen maar tegen opvattingen, de ongezonde traditie en de gewelddadigheid van het vooroordeel." En met name vecht ze tegen de hoofddoek. "De hoofddoek is de scherpste veroordeling van de nieuwe tijd. Toon me 1000 gesluierde vrouwen van welke leeftijd ook en laat ze herhalen dat ze vrij zijn, dat ze zich gelukkig voelen onder hun sluier. Ik zal ze niet geloven." Dat zijn duidelijke stellingen.
Ze wijst erop dat de hoofddoek ervoor moet zorgen dat vrouwen zich netjes als slaafjes van hun man gedragen en bovendien geen lustobject voor andere mannen zijn. Dat laatste is een illusie. Hoe minder te zien is, hoe spannender het wordt. Voor beide partijen nog wel. Maar dat neemt niet weg dat de reductie tot slaafje (het verkleinwoord is op zijn plaats want zo zien de meeste geïslamiseerde mannen hun vrouwen) is en blijft onmenselijk.
Ook duidelijk is deze uitspraak van haar: "Ik ben een paar keer geboren. Een keer op een dag in april, een andere keer toen ik mijn sluier aflegde en mijn naaktheid onder de aandacht bracht, een derde keer toen ik voet zette op Franse bodem, ten slotte nog een keer toen ik... de libertijnse literatuur van de Franse achttiende eeuw ontdekte." Dit boek is haar verhaal van bevrijding, dat eindigt met de vaststelling: "Ik was niet langer een slachtoffer van de baardmannen, ik was hun ergste nachtmerrie." Ze pleit voor een kritische, open en democratische geest als enige hoop voor een menselijke toekomst. Shalmani drukt zich graag duidelijk uit. Gesluierd taalgebruik is haar vreemd. "Zwijgen is zich gewonnen geven."

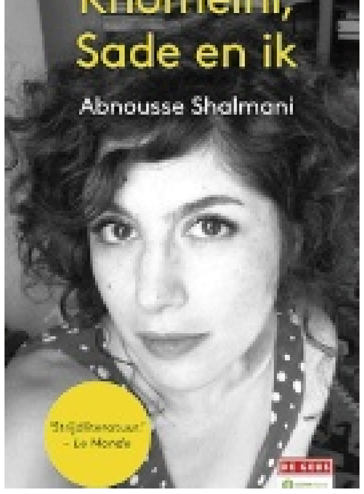

Curaçao op de kaart zetten als wellness bestemming van wereldklasse

Curaçao op de kaart zetten als wellness bestemming, dat heeft Korra Pietersz-Juliana zichzelf als doel gesteld. "Wellness toerisme is echt een kans voor het eiland. Als we nu inhaken kunnen we marktleider zijn in de regio."

Tekst: **Nelly Rosa** Foto's: **Ken Wong**

Wie aan 'wellness' denkt, denkt vaak aan groenteshakes, een spa, gezond en bewust leven en massages. "Heel veel mensen weten niet wat wellness precies inhoudt", zegt Korra Pietersz-Juliana die met haar bedrijf Oasean onder meer verschillende wellness evenementen organiseert en wellness retreats voor bedrijven als teambuildingsuitjes.

"Bij het woord wellness denken mensen aan het fysieke aspect van welzijn (de letterlijke vertaling van wellness). Wellness is breder. Het is een levensstijl, het pad van zelfontdekking, bewust zijn van je omgeving, weloverwogen omgaan met de natuur en in tune zijn met je gevoelens. Al die aspecten samen dragen bij aan het welzijn van de mens."

De wellness sector is relatief nieuw. "Veertig jaar geleden is wellness een officiële term geworden", legt Pietersz-Juliana uit. "De Verenigde Staten zijn koploper in de wellness industrie. Ook een land als Duitsland is ver ontwikkeld in de wellness sector. Zelfs in Nederland staat deze sector in de kinderschoenen." De social entrepreneur wil Curaçao als een top wellness oord op de kaart zetten. "We hebben alle ingrediënten om in vergelijking met andere landen dat te bereiken. Veel mensen op het eiland zijn zich op eigen initiatief gaan verdiepen in yoga, coaching en diverse technieken van fitness."

Ook in de geschiedenis van ons eiland komt wellness voor. "We hebben veel tradities die te maken hebben met jezelf helen met behulp van de natuur. Ook wordt deze kennis van de heilzame werking van de natuur veel meer gedeeld en zijn er meer entrepreneurs die met natuurlijke ingrediënten producten maken. Dinah Veeris is hierin de voorloper", zegt Pietersz-Juliana.

Curaçaoënaars zagen volgens haar geen commerciële waarde in die kennis. "Toen ik hiermee begon ontdekte ik dat de naam Curaçao ook een andere betekenis heeft dan hart, de betekenis die wij op school hebben geleerd, en wat vaak voor waar wordt aangenomen. In het Portugees staat het woord cura voor helen. Ik heb toen verder gezocht en mijn vader, Elis Juliana, geraadpleegd. Ook hij had van deze betekenis gehoord.

Volgens de mythe had Alonso de Ojeda, toen hij het eiland ontdekte, zieke mensen aan boord. Die mensen zijn op het eiland achtergelaten om te sterven. Toen het schip een jaar later op de terugweg weer langs het eiland voer, zagen ze dat sommige van die mensen genezen waren. Het eiland kreeg de naam 'Ilha da curação' (eiland van genezing). Deze vertelling is mond-op-mond als volksverhaal verder verteld. We weten niet zeker of het waar gebeurd is. Het klinkt wel logisch", zegt Pietersz-Juliana.

"Indianen leefden van de natuur. Het eiland heeft veel vruchten en planten met een helende werking. Ik wil dat de mensen hier van de bijzondere 'wellness geschiedenis' van het eiland weten en ook van de betekenis van de naam van ons eiland. Hiermee kunnen we ons onderscheiden van de andere bestemmingen, namelijk met iets authentieks."

Pietersz-Juliana: "De wellness toerist zoekt authentieke ervaringen en is niet op zoek naar hetzelfde als wat er thuis of bij een andere bestemming is. Ze willen ook de bevolking en de cultuur leren kennen." Haar missie is entrepreneurs tonen dat ze baat hebben bij de groei van de wellness sector. "Hoe sterker wij als entrepreneurs staan, hoe meer het begrip gaat leven en hoe meer we het kunnen overbrengen aan anderen. Wellness toerisme is echt een kans voor het eiland, als we nu inhaken kunnen we marktleider zijn in de regio."

Bonaire heeft zichzelf in de markt gezet als een duikbestemming. Aruba heeft zijn stranden als 'unique selling point'. "Laten wij onze kennis, natuur, geschiedenis, cultuur en mensen inzetten. Als we die samenvoegen vormt dat het authentieke wellness product waarmee we ons als bestemming kunnen onderscheiden", zegt Pietersz-Juliana.

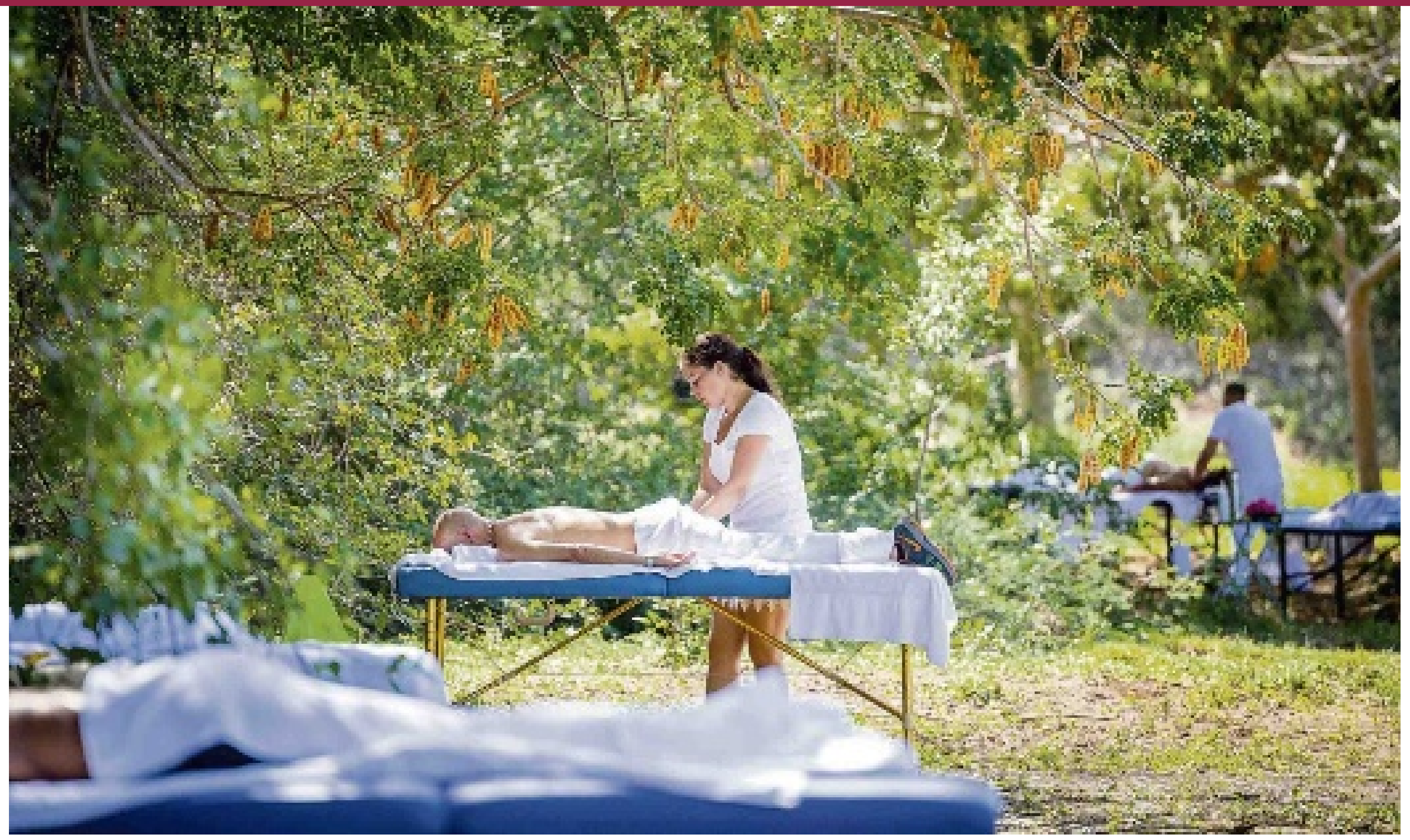

> "De wellness toerist geeft 130 procent meer uit"

Het toerisme op Curaçao begint een steeds belangrijkere motor voor de economie te worden; de economische bijdrage van restaurants en hotels groeide als gevolg van de toename in het verblijfs- en cruisetoerisme. Vooral het aantal Europese (en dan met name Nederlandse en Duitse) bezoekers nam toe, maar ook het aantal bezoekers uit Zuid-Amerika vertoont een opgaande lijn. Dat blijkt uit cijfers over 2014 van de Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten.

Wellness toerisme is volgens de definitie van onderzoeksbureau SRI International 'reizen geassocieerd met het streven naar behoud of het krijgen van persoonlijk welzijn'. Veel toeristen plannen hun reis speciaal rond wellness activiteiten zoals het bezoeken van wellness evenementen, spa's, health resorts, yoga retreats, nationale parken en fitnesscentra. Volgens een onderzoek dat door SRI International en Global Spa and Welness Summit is uitgevoerd blijkt dat wellness toerisme net zo groot is als eco- en culinair toerisme, maar groter dan sport- en medisch toerisme.

De in totaal 525 miljoen reizen gemaakt door wellness toeristen in 2013 vertegenwoordigen slechts 6 procent van alle gemaakte reizen. Dat is goed voor 14 procent van de omzet in de toerismebranche. Er gaat wereldwijd ruim 440 miljard dollar om in wellness toerisme. Het levert direct 12 miljoen banen wereldwijd op. De economische impact van de sector is 1,3 triljoen dollar.

Uit het onderzoek bleek dat er twee type wellness toeristen zijn: de primary wellness traveler en de secondary wellness traveler. Er zijn meer secondary wellness travelers dan primary wellness travelers. Ongeveer 85 procent van alle wellness reizen wordt door hen gedaan. Als ze een vakantie boeken, zoeken ze naar hotels met bijvoorbeeld een gezond menu, of ze willen een hele dag in een spa doorbrengen. Ook een toerist die bijvoorbeeld naar India gaat om cultuur op te snuiven is een wellness toerist als hij een aryuveda center bezoekt of een paar yogaklassen volgt.

"Hoe meer mensen de krachten bundelen, hoe meer we van Curaçao daadwerkelijk een wellness oord kunnen maken", zegt Pietersz-Juliana. "In het toerisme masterplan is geadviseerd om het hogere segment toeristen aan te boren. Als wellness bestemming kunnen we die mensen ook aantrekken. Naast vakantie vieren zijn ze ook bereid om in hun welzijn te investeren. Dat is een win-win situatie. Een wellness toerist geeft gemiddeld 130 procent meer uit dan een normale toerist", legt Pietersz-Juliana uit.

Zelf is ze ook een van de velen die naar wellness oorden afreist. "Ik geef dan veel meer uit dan wanneer ik gewoon met vakantie ga. Dat komt doordat je met een ander doel reist. Wellness reizen hebben een educatieve, psychologische en emotionele waarde. Het zijn investeringen in jezelf.", legt Pietersz-Juliana uit. Het onderzoek van SRI International beaamt dat de wellness toerist meer te besteden heeft, hoogopgeleid is en ook daadwerkelijk meer besteedt per vakantie. Een toerist spendeert ongeveer 1000 dollar per vakantie (vliegticket niet meegerekend), terwijl een internationale wellness toerist 65 procent meer uitgeeft bij het boeken van een wellness vakantie. Wellness toerisme is dan ook een trend die Curaçao volgens Pietersz-Juliana in de gaten moet houden.

Mens versus natuur

Al haar activiteiten van Oasean vinden in de natuur plaats. "Dat is ook om mensen de economische waarde van het juiste gebruik van de natuur in te laten zien", legt ze uit. "Nu wordt de natuur beschermd door economische activiteiten buiten de natuurgebieden te houden. Terwijl je ook op een verantwoorde manier met de natuur kunt omgaan, zodat veel meer mensen ervan kunnen genieten. Dit hoeft niet ten koste van de conserveringsgebieden te gaan. De natuur is nu vuil omdat men de economische waarde ervan niet inziet", zegt Pietersz-Juliana.

"Er heerst een gedachte dat als een gebied geconserveerd moet worden, mensen het niet mogen beïnvloeden. Juist als mensen leren om op de juiste wijze om te gaan met de natuur, wordt de natuur op een positieve manier verfraaid. Mensen blijven nu weg uit de natuur. Als wellness bestemming heb je juist mensen nodig die de natuur tot zijn bloei willen laten komen."

> "De natuur is vuil omdat men de economische waarde niet inziet"

Ze doelt op technieken hoe je bijvoorbeeld water moet opvangen, zodat het jaar in jaar uit groen kan zijn. "En dat kan. Er zijn technieken die in landen als Australië worden toegepast, waardoor dorre plekken in groene landschappen veranderen. Nu laten we de natuur tot ontoegankelijke mondi groeien of gooien we alle vegetatie plat om nieuwbouw te realiseren. Een tussenweg, op verantwoorde manier ecologisch bouwen zoals internationaal wel gedaan wordt, wordt momenteel onvoldoende op het eiland gedaan", zegt Pietersz-Juliana.

"We hebben een compleet andere vegetatie dan heel veel andere eilanden in het Caribisch gebied. Daarin kunnen wij ons onderscheiden. Als we de natuur op de juiste manier ontwikkelen, kan het de kracht zijn van Curaçao als bestemming. Ik heb het met mijn eigen ogen gezien in Arizona. Arizona is een desert state (met veel woestijn). Daar gebruiken ze cactussen in hun landschapsarchitectuur om hun echte natuur te belichten. Daarin onderscheiden zij zich met de andere Amerikaanse staten. Zoiets kunnen wij ook doen met onze natuur. Curaçao bestaat niet alleen uit strand. Dat is een beperkte manier van kijken naar het eiland. Onze visie moet veel breder zijn. We moeten ons de vraag stellen: 'wat maakt ons uniek?' Pas als wij zelf de natuur van het eiland gaan ervaren beseffen we hoeveel waarde de natuur heeft."

"Let's face it, mensen gaan dingen pas meer respecteren als ze er zelf iets aan kunnen verdienen. We hebben heel veel ongebruikt land. Waarom maken we niet een beter beleid? Ik ben het ermee eens dat het geen wild-west moet worden waar iedereen roekeloos met de natuur omgaat, maar het kan ook op een verantwoorde manier? Als we er werkelijk aan gaan werken, kunnen we de natuur op een verantwoorde manier aan toeristen aanbieden. Zo kun je beetje bij beetje de kennis die we al hebben, de natuur en de juiste economische ontwikkeling samenbrengen om Curaçao tot een top wellness bestemming om te vormen", legt Pietersz-Juliana uit. "Mensen gaan iets pas doen als ze zien hoe het in de praktijk kan, maar dan moeten degenen die het willen en kunnen doen ook de ruimte krijgen om het te doen."

Haar doel is niet om wellness ervaringen alleen voor de bovenlaag van de samenleving aan te bieden, maar om een betaalbaar luxegoed toegankelijk te maken voor een brede markt. "Mijn visie is om over vijftien tot twintig jaar terug te kijken en zien dat Oasean als een vonk de wijze heeft veranderd hoe eilandbewoners en de rest van de wereld Curaçao zien en ervaren: als een succesvolle wellness bestemming van wereldklasse."

Over organiseren, ondernemen, managen en leidinggeven

Full Circle (17)

Full Circle is de titel van een nieuw boek over modern en effectief management voor nu en de toekomst dat in 2016 in de Nederlandse en Engelse taal verschijnt en de lezers van Ñapa, de wekelijkse bijlage van de Amigoe, hebben elke maand de primeur van een vervolgartikel uit het boek zoals dat naar de uitgever gaat voor de laatste aanpassingen in stijl en taalgebruik.

Iemand wordt manager van een kledingfabriek; hij heeft de persoonlijkheid, ambitie, attitude en motivatie; hij heeft een managementopleiding gedaan maar het ontbreekt hem aan enige kennis van de kleding en modebranche... het zal hem niet lukken om met succes die kledingfabriek te runnen.
Dit laatste voorbeeld wordt wel het MBA-syndroom genoemd. Te veel mensen menen dat ze met een managementopleiding van alle soorten bedrijven kunnen leiden, van een jamfabriek tot een autofabriek of een accountantskantoor, maar keer op keer toont de praktijk weer aan dat dat uitermate moeilijk is zonder voldoende kennis van de bedrijfstak zelf.
Hotelgigant Holiday Inn werd ooit gerund door een ex-topman van American Express; het werd een regelrechte mislukking. Eerder werd die hotelketen gerund door een advocaat, ook dat was een treurige mislukking. Specifieke bedrijfskennis is noodzakelijk. In de sportwereld is het ondenkbaar een manager/coach aan te nemen die niet de specifieke kennis van die sport op een respectabele wijze beheerst. Een football coach met een MBA-opleiding maar zonder kennis van football? 100 procent uitgesloten, dat is volkomen onbespreekbaar!
Het omgekeerde is ook waar. We bespraken al eerder dat kennis van managementtheorie een absolute noodzaak en een eerste vereiste is om de rol en functies van een manager succesvol te kunnen verrichten. Een manager brengt zijn persoonlijke karakter, persoonlijkheid in bij een bedrijf en daarnaast zijn specifieke kennis van een gekozen vak, richting of terrein van expertise. In de praktijk zien we helaas te veel dat dat genoeg geacht wordt om iemand als manager aan te stellen terwijl het belangrijkste onderdeel ontbreekt, en dat is het onderdeel van managementkennis.
Iemand wordt directeur van een watersportbedrijf omdat hij watersport beoefent en daar een kampioen in is. Hij heeft bovendien de persoonlijkheid en ambitie daarvoor, maar heeft totaal geen managementkennis; het zal hem niet lukken om succesvol dat watersportbedrijf te runnen.
Kennis van managementtheorie is nodig om een bedrijf met succes te managen. En omdat het op de eilanden ontbreekt aan goede managementopleidingen en allerlei mensen van de ene op de andere dag tot manager worden gebombardeerd, gaat het bij zoveel bedrijven volkomen mis.
De drie zaken die een manager nodig heeft zijn: karakter, persoonlijkheid, motivatie, attitude, levenservaring; kennis en ervaring van de gekozen bedrijfstak; kennis van moderne managementtheorie.

Historie

Om moderne managementtheorie te begrijpen en effectief toe te passen, is ook enige kennis van het verleden van managementheorie vereist. In zijn algemeenheid is kennis van het verleden altijd nodig omdat de kennis van het verleden helpt om de toekomstige richting te bepalen. Er loopt altijd een logische lijn van het verleden naar het heden en door naar de toekomst. Door de lens van het verleden zie je de toekomst duidelijker, zie je de trend, zie je de richting , zie je de lijn. Als je wilt weten waar je naar toe wilt, moet je weten waar je vandaan komt. Als je het verleden niet kent, herhaal je het weer!

Als je niet weet dat 'command and control' nooit gewerkt heeft, dan oefen je rustig 'command and control' weer uit, zonder goede resultaten. We leren van het verleden.
Ook kennis van het verleden behoort tot onze vereiste kennis. Zonder kennis herhalen we onze ervaringen uit en van het verleden, 'we blijven het zo doen omdat we het altijd zo gedaan hebben', en vertrouwen we op intuïtie en hopen op geluk!
Zonder kennis van managementheorie blijft de enige bekende en vertrouwde managementmethode die van 'command and control', de grootste aartsvijand van modern management, de grootste vijand van de moderne maatschappij.
'Ik betaal je, dus je doet wat ik zeg' blijft de natuurlijke gedachte, en 'je doet het precies zo, zoals ik dat wil' of 'anders hoepel je maar op!'.

The old guard manager

De ouderwetse 'command and control'-manager die in zijn bedrijf werkt in plaats van aan zijn bedrijf, die niet aan pro-active planning doet maar die zich laat leiden door de talrijke en onverwachtse gebeurtenissen van de dag wordt door zijn omgeving geleefd. Zijn activiteiten zijn groot in aantal en van uiteenlopende aard.
De dag leeft hém. Hij is continu overstrest en leeft bij de volgende regels:
Personeel: niets kan ik aan ze overlaten, ik doe alles zelf, ik kan het beter en sneller dan wie ook, tegen de tijd dat ik het hen heb uitgelegd ben ik er al klaar mee; vertrouw niemand, dan word je door niemand teleurgesteld; neem nooit een beslissing, dan doe je nooit iets fout; geef nooit een fout toe, de baas mag nooit iets verweten worden; geef altijd een ander de schuld, zij zijn stom, niet jij!
Wees vooral ruw en onvriendelijk, niemand gaat jou ontslaan, niemand toch!
Wees onvoorspelbaar, dat blijven mensen op hun qui vive! Luister niet naar goede raadgeving, als zij zouden weten wat jij weet, dan waren ze toch ook wel baas en geen knecht! Sta nooit een nieuwe manier toe, het is my way of de high way en my way heeft altijd voor mij gewerkt!
En zo zien we de hedendaagse tragiek vanuit het perspectief van de manager, veelal de 'old guard' manager; command and control, ik weet het beter, ik doe wat ik wil, jij doet wat ik wil en zoals ik het wil, jij weet niets, jij bent dom, jij bent lui, de bazen doen het denkwerk wel en jullie doen de handenarbeid maar, ik denk en jullie gebruiken de schroevendraaiers.
Vanuit het perspectief van de werknemer zie we de volgende tragiek: duizenden mensen bewegen zich dagelijks naar hun doodse kantoren om zich daar weer met weinig bezieling aan een taak te wijden. Als ze thuiskomen zijn ze moe maar niet voldaan. De absurdheid is dat ze dat nog normaal zijn gaan vinden ook. Personeel brengt de dag door als een straf alsof ze in de gevangenis zitten. Zonder enthousiasme, betrokkenheid, zonder hart.

Wordt vervolgd.

Jan de Ruijter is bedrijfsconsultant op Aruba en bereikbaar op janderuijter@yahoo.com.

Food for thought.

Panga met ASC-logo uit duurzame viskwekerij

Wie zou niet vaker vis willen eten? Vooral een origineel recept met vis, dat bovendien ook nog makkelijk is klaar te maken. De hele familie kan in een mum van tijd genieten van deze ovenschotel.

Tekst: **Miriam de Windt**

Er zijn veel verschillende soorten witte visfilets waaruit u kunt kiezen voor dit recept. Wijting, mero, tilapia, koolvis, kabeljauw, panga, zwaardvis, schol, redsnapper, dradu. Zelfs duurdere soorten, zoals forel en tong, zou u in principe kunnen kiezen. Alhoewel, voor een ovenschotel eigenlijk een beetje zonde van uw geld. Al deze soorten visfilets kunnen geschikt zijn voor deze ovenschotel omdat de vis gepocheerd wordt. Door voorzichtig te pocheren, zal het makkelijk lukken om de filets heel te houden. De ene soort heeft meer smaak of is steviger. Het komt neer op een keuze van smaak en budget.
Het beste is uiteraard verse vis. Verse visfilets is niet onmogelijk. Indien u verse redsnapper of dradu heeft, kunt u ze zelf fileren. Met een goed fileermes is dat is helemaal niet moeilijk.
Indien u aangewezen bent om gefileerde vis te kopen, welke soort wel en welke niet?
Zoals bekend, zijn veel soorten vis jammer genoeg tegenwoordig afkomstig uit viskwekerijen. Het nadeel van deze kwekerijen is dat u gecontamineerde en gemanipuleerde vis krijgt. Gecontamineerd, omdat als er duizenden vissen in een tank of aquarium met vervuild water leven, het onmogelijk is om rein visvlees te krijgen. Gemanipuleerd: omdat ook visvoer tegenwoordig vol zit met GMO-ingrediënten om de vissen sneller te laten groeien en niet ziek te laten worden van hun eigen uitwerpselen. Zoals bij voorbeeld panga of pangasius.

Tegenwoordig overal te krijgen en heel goedkoop. Deze twee gegevens zijn al bewijzen dat de meeste panga uit kwekerijen komt. Panga staat bekend als een vervuilende vissoort. Dus, absoluut niet gewenst. Mits... er panga of andere vissoorten van gecertificeerde duurzame viskwekerijen verkrijgbaar zijn.
En ze zijn er ondertussen in sommige lokale supermarkten. U dient uit te kijken naar het ASC-logo. ASC betekent Aquaculture Stewardship Council. ASC is een nieuw eco-keurmerk voor gekweekte vis en is opgericht door het Wereld Natuur Fonds. Het doel hiervan is het verduurzamen van gekweekte vis en om de impact op de natuur zo veel mogelijk te minimaliseren. Bedrijven die duurzaam zijn, krijgen het ASC-logo. ASC is nu nog niet zo bekend, maar het is een goede manier om te stimuleren dat het kweken van vis steeds meer op een duurzame manier gebeurt.
Behalve naar het ASC-logo, kunt u ook beginnen uit te kijken naar het MSC-logo (Marine Stewardship Council), voor duurzame visvangst.

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
T 889-1788
C 520-6932
E mdewindt@scarlet.an.

Jumbogarnalen

Er zijn duizenden soorten garnalen. Garnalen zijn te vinden in allerlei soorten water. Van brak tot zoet, maar ze leven ook in zout water. Bovendien zijn ze te vinden op verschillende plaatsen. Aan de kust, in de diepste zeeën, in grotten en in de modder. En inmiddels ook nog gekweekt.
Garnalen zijn in drie groepen onder te verdelen, te weten: koud water garnalen (Noorse of grijze garnalen), zoetwater tropische- en zoutwater tropische garnalen. Vaak zijn de laatste twee soorten de grote garnalen. Koud water garnalen zijn meestal klein, maar met veel smaak.
Garnalen worden verkocht per maat. De grootste kunt u vinden met de maat U/10 of U/15. Deze aanduiding betekent: 'under 10' of 'under 15' stuks garnalen per pond.
De maat 51/60 is de aanduiding voor kleine garnalen en 21/25 voor medium. Garnalen kopen aan de hand van de maat is handig, omdat u bij benadering weet hoeveel garnalen u krijgt. Voor dit recept heeft u 300 gram jumbogarnalen nodig. Volgens de maataanduiding U/10 of U/15 zijn dit ongeveer vijf tot negen stuks.
Velen zijn grote liefhebbers van garnalen. Garnalen bevatten veel cholesterol en ook goede hoeveelheden omega-3 vetzuren. De omega-3 vetzuren kunnen het ongewenste effect van cholesterol helpen verminderen. U ziet het, de natuur zorgt zelf voor haar balans. Dit betekent echter niet dat iedereen met hoge cholesterol ongelimiteerd garnalen kan eten.

Foelie

Foelie is een onderdeel van de nootmuskaat. Het is de zaadrok binnen de noot van de nootmuskaat. De nootmuskaat die we kennen en veel gebruiken, is de zaad van de plant.
Nootmuskaat is erg overheersend en wordt niet vaak in gerechten mee gekookt. Foelie is wat zachter en fijner van smaak. Bij uitstek geschikt voor gekookte of gepocheerde vis.

Analyse

Alle voedingsstoffen worden zeer ruim geleverd. Niet te vergeten dat deze ovenschotel het eiwit- én koolhydraatcomponent is van uw maaltijd. Met meer groente, bijvoorbeeld een rauwkostsalade, wordt het een complete maaltijd.
Om de vetten en verzadigde vetten te minderen kunt u een gebonden saus maken met bloem of maïzena in plaats van met een roux. Een roux is lekker, maar erg vet. In deze maaltijd zit bijna 2,5 keer zoveel cholesterol als de DAH. Maar geen paniek, de cholesterol in uw voeding wordt niet voor 100 procent in het bloed opgenomen. Het grootste gedeelte wordt via de darmen uitgescheiden.
Iedereen met een energie-, vet- of cholesterolbeperkt dieet zal helaas geen gebruik kunnen maken van dit gerecht. Ook bij koemelkallergie, lactose-intolerantie, glutenintolerantie of -allergie, zult u deze ovenschotel niet kunnen nuttigen. Anders is het een origineel recept met vis, dat u van tevoren klaar kunt maken. Opwarmen in de oven is een makkie.

Kook mee met May.

Ingrediënten:
500 gram witte visfilets
300 gram rauwe gepelde jumbogarnalen
600 ml melk, 2 procent vet
1 kleine ui, in vieren gesneden
4 kruidnagels
2 laurierblaadjes
100 gram diepvries doperwtjes
4 eieren, hard gekookt
Klein bosje peterselie, alleen de blaadjes, gehakt
200 gram ongezouten roomboter
50 gram tarwebloem
Snufje foelie
2 pond kruimige aardappelen, geschild en in blokjes
50 gram geraspte cheddar

Bereidingswijze:
De vis pocheren: de vis en garnalen in een grote koekenpan leggen en 500 ml van de melk er over schenken. In elke kwart-ui een kruidnagel steken, aan de melk toevoegen met de laurier. De melk tot het kookpunt brengen, vuur temperen en de vis 8 minuten laten pruttelen. De vis op een bord leggen en de melk zeven. Apart zetten.
De vis in grote stukken snijden, de garnalen doormidden of in drieën afhankelijk van de grootte, op de bodem van de ovenschotel leggen.
De doperwtjes erover strooien.
De gekookte eieren in partjes snijden en op de vis arrangeren. Dan de peterselie er over strooien.
De oven tot 200 graden Celsius voorverwarmen.
De saus maken: de helft van de boter in een steelpan smelten, het meel er door roeren en 1 minuut koken. Van het vuur nemen en een beetje van de apart gezette melk toevoegen. Goed roeren en langzaam de rest van de melk toevoegen. Roeren tot de saus glad is. Terug op het vuur zetten en koken tot de saus gebonden is, blijven roeren. Met zout, peper en foelie op smaak brengen en over de vis schenken. Puree van de aardappelen maken met de rest van de melk en de boter. Over de vis scheppen met een vork verdelen. De cheddar er over strooien. 30 minuten in de voorverwarmde oven bakken.
Voor 4 personen
Eet smakelijk, May

14 procent van huizen onbewoond

‘Nieuwe Erfrecht helpt om probleem

Er zijn op Curaçao 7815 onbewoonde huizen op een totaal van 55.000. Dat is ruim 14 procent. De norm is 2 procent. Die onbewoonde huizen, meestal vervallen en overwoekerd met groen, zijn slecht voor de omgeving en voor het aanzien van Curaçao. Ook veel vervallen monumentale panden zijn een doorn in het oog. Terecht wordt vaak de vraag gesteld: “Kan hier niets aan worden gedaan?”

Tekst: **Judice Ledeboer**
Foto’s: **Ken Wong** en **Davelaar & Van Zwieten**

IJzerstraat 59

Bij langdurige leegstand komt er ongedierte en verliezen omliggende woningen hun waarde. Bij de FKP staan circa 7000 personen op de wachtlijst voor een huis. “Eigenlijk hebben we op Curaçao een groot probleem”, zegt mr. drs. Lydia Davelaar van het Notarieel Juridisch Advieskantoor Davelaar & Van Zwieten, gespecialiseerd in erfrecht en afwikkeling van nalatenschappen.

Zij deed onlangs onderzoek voor haar masteropleiding Rechten aan de University of Curaçao naar het vinden van een wettelijke oplossing voor de aanpak van onbewoonde, vervallen huizen als gevolg van het overlijden van de eigenaar en van het onbeheerd laten door de erfgenamen. Met haar masterscriptie won ze onlangs de eerste prijs, die ieder jaar wordt uitgereikt door advocatenkantoor VanEps Kunneman VanDoorne. “Enerzijds is er leegstand en anderzijds zoeken mensen een woning. Als je iets met die leegstand kunt doen, kunnen mensen daar wonen.” Dat er zoveel leegstaande huizen zijn op Curaçao valt in eerste instantie niet op, maar als je goed om je heen kijkt zie je overal onbewoonde huizen staan, zelfs in dichtbewoonde wijken en in de binnenstad. Waarom zijn die huizen onbewoond? Wie is de eigenaar? Leeft deze nog of is hij overleden? En betalen de eigenaren van deze onbewoonde huizen wel onroerende zaakbelasting (OZB)?

Om duidelijk te maken hoe het probleem van leegstaande huizen is ontstaan, verwijst Davelaar naar de geschiedenis. Ze sprak met diverse eilandelijke instanties. “Maar vooral de politiek wil om er echt iets aan te doen ontbreekt. De politiek praat er wel over, maar durft geen doeltreffende beslissingen en maatregelen te nemen. Begin 2015 was er enige aandacht vanwege de carnavalsroute langs bouwvallige, leegstaande panden en nu horen we er niets meer over”, aldus Davelaar.

Bij haar onderzoek heeft ze zich specifiek gericht op de leegstaande huizen waarvan de eigenaar is overleden. “Als de eigenaar is overleden treden de erfgenamen in zijn plaats. En daar stuit men vaak op problemen”, aldus Davelaar. “Het komt voor dat een eigenaar al tientallen jaren geleden is overleden en het huis nog steeds op zijn naam staat. Vaak bewonen familieleden het huis na het overlijden, maar onderhouden zij het niet. Nadat het huis zodanig is vervallen dat het niet meer bewoonbaar is, verlaat de familie het pand en wordt het leeggeroofd. Vaak verblijven er dan ook chollers. Er moet onderzocht worden wie de erfgenamen zijn. Die zijn soms onvindbaar, zijn zich er niet van bewust dat ze erfgenamen zijn, willen niet meewerken of er is ruzie tussen de erfgenamen.” Als voorbeeld noemt Davelaar een Venezolaanse vrouw die op hoge leeftijd, zonder kinderen en zonder testament, komt te overlijden en een huis nalaat.

Oorzaken leegstand

Mogelijke oorzaken van leegstand van huizen zijn: a. het verlaten huis is gebouwd op zogenoemde onverdeelde familiegronden; b. de cultuur van angst; c. de eigenaar kon het huis niet meer onderhouden en is vertrokken; en d. de eigenaar is overleden en de erfgenamen laten het huis onbeheerd.

Als de bij het Kadaster genoemde eigenaar niet meer in leven is en niet alle erfgenamen bekend zijn, is het huis in principe onverkoopbaar. Bovendien komt het vaak voor dat de eigenaar van een huis niet de eigenaar van de grond is. Dit komt vooral voor op familiegronden. Volgens ons Burgerlijk Wetboek is het uitgangspunt dat de eigenaar van de grond ook de eigenaar is van het huis, dat daarop is gebouwd. Dat betekent juridisch dat de eigenaar van de grond slechts het daarop gebouwde huis kan verkopen.

Op Curaçao worden wel huizen verkocht zonder dat de grond eigendom is van de huiseigenaar. Dit vindt regelmatig plaats met huizen op huurgrond. Het is een gewoonterecht geworden, voortgekomen uit het verleden, maar heeft echter geen juridische basis in ons Burgerlijk Wetboek. Ook bij de invoering van het Nieuw Burgerlijk Wetboek in 2001 heeft de wetgever hiervoor geen aandacht gehad. Zowel een huis op familiegrond, als op huurgrond is sowieso moeilijk verkoopbaar, omdat een koper geen hypothecaire lening van een bank kan krijgen. De koper wordt immers geen eigenaar van de grond. Deze huizen zijn ook niet geregistreerd bij het Kadaster. Het huis kan moeilijk verkocht worden bij overlijden, echtscheiding of emigratie, omdat eigenlijk niemand een zodanig huis zonder grond wil kopen. Meestal wordt het huis dan nog wel verhuurd, maar wordt het niet onderhouden. Een gevolg hiervan kan zijn dat het dan onbewoond blijft en op den duur een verwaarloosd, onbewoond huis wordt. De wetgever heeft in 2007 de Landsverordening Langdurig Onverdeeld Gebleven Gemeenschappen aangenomen, die een oplossing biedt voor deze onverdeelde familiegronden. Davelaar heeft zich ook in deze Landsverordening gespecialiseerd.

Bij de oorzaken van leegstand wordt ook als reden de cultuur van angst genoemd. Davelaar verwijst naar het slavernijverleden, dat nog steeds een belangrijke rol speelt in het hedendaagse bestaan van Curaçao.

onbewoonde huizen aan te pakken'

Ze zegt hierover: "De cultuur van angst heeft te maken met onze opvoeding, maar ook met onze geschiedenis. Gedurende de slavernij mochten wij niets zeggen en wat wij te zeggen hadden, was niet goed." Volgens haar speelt dit ook een rol ten aanzien van het bestaan van onverdeelde boedels, inclusief onbewoonde huizen. "Mensen willen elkaar niet confronteren met problemen, zeker niet met erfeniskwesties. Met het geleidelijk aan mondiger worden van de huidige generaties komen (vermeende) erfgenamen op voor hun rechten, wat uit rechtszaken hieromtrent blijkt. Vooral Curaçaoënaars die in Nederland wonen zijn assertiever."

Het achterhalen wie de erfgenamen zijn, is een hele klus. Hiervoor moeten diverse instanties worden geraadpleegd, zoals Kranshi en het Kadaster. Er moet stamboomonderzoek gedaan worden, er moet gezocht worden naar personen van wie niet bekend is of ze nog in leven zijn, waar ze wonen, of ze gescheiden zijn, huwelijksvoorwaarden hebben opgemaakt, buitenkinderen hebben, enzovoorts. Er wordt lokaal en in het buitenland gezocht, door bijvoorbeeld advertenties te plaatsen in kranten en door veldonderzoek, waarbij er letterlijk van deur tot deur bij buren en winkels gevraagd wordt wie er vroeger in het betreffende pand gewoond heeft. "Soms weten de mensen nog tot in detail te vertellen over families die in een huis woonden", vertelt Davelaar.

Wettelijke oplossing

In haar scriptie beschrijft Davelaar uitvoerig op welke wijze deze leegstaande panden, waarvan de eigenaar dood is en die niet op onverdeelde familiegrond staan, kunnen worden aangepakt en weer teruggebracht kunnen worden in het economische verkeer. Het Nieuwe Erfrecht, ingevoerd in 2012, bepaalt dat de rechter een wettelijke vereffenaar kan benoemen als een nalatenschap niet door de erfgenamen wordt beheerd of wanneer niet bekend is of er erfgenamen zijn. De taak van de wettelijke vereffenaar is de nalatenschap af te wikkelen, waaronder het huis verkopen. Een verzoek aan de rechter kan worden gedaan door een belanghebbende en het Openbaar Ministerie. Davelaar begeleidt belanghebbenden bij het doen van een verzoek aan de rechter.

Als belanghebbende is te beschouwen eenieder die er belang bij heeft dat het pand weer in goede staat wordt gebracht. Stichting Monumentenzorg kan bijvoorbeeld een zodanig belanghebbende zijn als het pand op de Monumentenlijst staat. De stichting heeft als doel om het waardevolle culturele erfgoed van Curaçao in stand te houden en waar nodig in ere te herstellen. Maar ook de buren van een leegstaand pand, die daarvan overlast ondervinden. Na voltooiing van de vereffening maakt de wettelijke vereffenaar de gelden over naar de consignatiekas, die gehouden wordt bij de Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten. Als zich binnen twintig jaar geen erfgenamen melden, vervalt het geld aan het Land.

In haar scriptie haalt Davelaar twee praktijkvoorbeelden aan, waarbij stap voor stap wordt aangegeven hoe de panden weer teruggebracht worden in het economisch verkeer zonder dat er erfgenamen gevonden werden. Dat is ook de kern van haar scriptie. Er zijn wel degelijk mogelijkheden om huizen waarvan de erfgenamen niet (allemaal) te achterhalen zijn, terug te brengen in het economische verkeer. De door de rechter benoemde wettelijke vereffenaar treedt op als vertegenwoordiger van alle bekende en niet-bekende erfgenamen en kan het (leegstaande) pand, dat tot de nalatenschap van de overleden eigenaar behoort, verkopen.

Een win-win situatie voor alle partijen volgens Davelaar: een woningzoekende kan het huis kopen en opknappen, het aanzien van de wijk wordt verbeterd, voor de buren geen ongedierte meer, de overheid kan weer OZB innen en de verkoopopbrengst van het huis komt uiteindelijk bij het Land terecht als er geen erfgenamen komen opdagen.

Eigenaar wel in leven

Het erfrecht kan niet worden toegepast als de eigenaar nog in leven is. Davelaar zegt dat die panden ook aangepakt kunnen worden als de politiek haar schouders daaronder zet. De ROP kan op grond van de wet een aanschrijving doen in het geval een huis bouwvallig is en dreigt in te storten en/of er een onhygiënische toestand heerst. In deze aanschrijvingsbrief dient duidelijk te worden opgenomen dat bij het niet-uitvoeren van de voorgeschreven werkzaamheden, de overheid de werkzaamheden voor rekening van de eigenaar kan doen. Bovendien moet worden opgenomen dat bij niet-betaling door de eigenaar binnen twee maanden daarna, beslag wordt gelegd op het betreffende pand en dat het in het openbaar verkocht zal worden, teneinde de gemaakte kosten te verhalen. Nu worden de gemaakte kosten die uit onze belastinggelden worden betaald, niet door de overheid teruggeëist.

Niet-betaling van OZB

Ook meent Davelaar dat bij niet-betaling van de OZB de fiscus beslag moet leggen op het pand en tot openbare verkoop moet overgaan. Iedereen die een huis heeft op Curaçao dient OZB te betalen en waarom worden degenen die niet betalen niet door de fiscus aangepakt? Dit is inderdaad een politiek gevoelige zaak. Dat is misschien nog te begrijpen voor panden die bewoond zijn, maar niet voor onbewoonde panden waarvan de eigenaar is overleden. Voor de bevolking, die daardoor meer belasting moet betalen, onaanvaardbaar. Davelaar: "Het voordeel is dat deze onbewoonde panden weer terugkomen in het economisch verkeer en de overheid de belastingen kan innen. Nu laat de overheid veel geld liggen. Openbare verkoop van panden op huurgrond zal ingewikkelder zijn, daarom stel ik voor dat de overheid in versneld tempo de huurgronden in erfpacht uitgeeft en zeker geen gronden meer in huur geeft." Ook het Kadaster zou meer ondersteuning kunnen verlenen bij het inzage nemen van percelen grond met onbewoonde huizen. En Kranshi zou stamboomonderzoek van overleden eigenaren van deze panden voorrang moeten geven. Thans is de wachttijd om antwoord te krijgen op een stamboomonderzoek bijna een jaar. Dat betekent dat de aanpak daardoor een jaar stilligt.

Davelaar vraagt zich af of het nodig is dat er zoveel nieuwe woningen gebouwd moeten worden voor de woningzoekenden als er nog zoveel panden leegstaan. Het is van belang dat de FKP ook meer informatie verstrekt over de mogelijkheden die ze biedt voor onderhoudsfinanciering van huizen die opgeknapt moeten worden.

Om het aanzicht van het eiland beter te maken door leegstaande woningen weer bewoonbaar te maken en om woningzoekenden te helpen, is er dus nog veel werk aan de winkel. Davelaar pakt het aan voor de panden waarvan de eigenaar dood is en de overheid dient het aan te pakken voor de eigenaar die nog in leven is.

Inmiddels heeft Davelaar op haar nieuwe kantoor aan de Fokkerweg de theorie van haar scriptie al in de praktijk gebracht. Een goed voorbeeld daarvan is de IJzerstraat 59 in Otrobanda. Dit jarenlang leegstaande, monumentale pand wordt thans door een nieuwe eigenaar weer in oude glorie hersteld.

Davelaar specialiseert zich niet alleen in dit soort zaken, maar ook als executeur. Begin dit jaar deed zij bij de Nederlandse Organisatie Voor Executeurs (Novex) in Nederland de opleiding tot executeur.

Om de gehele scriptie te lezen kan men zich wenden tot Lydia Davelaar (zie www.davelaarlegal.com).

Lydia Davelaar: "Als de eigenaar is overleden treden de erfgenamen in zijn plaats. En daar stuit men vaak op problemen."

IJzerstraat 59

Annuleren van vlucht door luchtvaartmaatschappij

Helaas komt het meer dan eens voor dat een luchtvaartmaatschappij een vlucht annuleert; uitermate vervelend als uitgerekend u op deze vlucht had behoren te zitten naar uw (vakantie)bestemming.

Tekst: **Cindy Schröder**

Onlangs heeft het Europese Hof van Justitie een interessant arrest gewezen in de zaak Van der Lans vs. KLM (C-257/14), waarbij werd geoordeeld dat luchtvaartmaatschappijen zich bij een annulering van een vlucht niet kunnen verschuilen achter een technisch probleem en derhalve de passagiers van de geannuleerde vlucht dienen te compenseren.

Enige relativering is echter wel op zijn plaats; bedoeld recht op compensatie bestaat immers niet indien de luchtvaartmaatschappij de annulering ten minste twee weken voor de geplande vertrektijd heeft medegedeeld aan de passagier. Indien de annulering binnen twee weken voor de geplande vertrektijd wordt medegedeeld bestaat het recht op compensatie slechts indien geen andere vlucht naar de bestemming wordt aangeboden binnen de in de Verordening 261/2004 bepaalde tijdsbestekken.

De Europese Verordening 261/2004 waarnaar wordt verwezen in genoemde uitspraak bevat regels inzake compensatie en bijstand aan luchtvaartpassagiers bij instapweigering, annulering of vertraging van vluchten.

De Verordening 261/2004 is eveneens van toepassing op vluchten die van Aruba vertrekken naar een luchthaven gelegen in een Europese lidstaat, mits de vlucht wordt verzorgd door een luchtvaartmaatschappij die een geldige exploitatievergunning is verleend door een Europese lidstaat. Verder dient de passagier alhier nog geen bepaalde voordelen of compensatie te hebben ontvangen.

Van der Lans vs. KLM

Wat was de casus? Mevrouw Van der Lans had een reservering voor een vliegticket voor een door KLM uitgevoerde vlucht van Ecuador naar Amsterdam. Het vliegtuig, dat voor de vlucht was ingezet, kwam met een vertraging van 29 uur in Amsterdam aan.

De vertraging was te wijten aan het feit dat twee onderdelen defect waren, namelijk de brandstofpomp en de hydraulische eenheid. Deze onderdelen, die in Guayaquil niet beschikbaar waren, moesten per vliegtuig vanuit Amsterdam worden verzonden om vervolgens te worden gemonteerd in het betrokken vliegtuig.

De defecte onderdelen waren nog niet over hun gemiddelde levensduur heen. Daarnaast had de fabrikant ervan er niet specifiek op gewezen dat zich mankementen kunnen voordoen wanneer de onderdelen een bepaalde levensduur hebben bereikt. Verder waren de onderdelen tijdens de laatste zogenoemde A-check geïnspecteerd.

Van der Lans heeft een vordering ingesteld bij de Rechtbank Amsterdam tot toekenning van een schadevergoeding van 600 euro. De Rechtbank Amsterdam heeft in het kader van voornoemde vordering een prejudiciële vraag aan het Europese Hof van Justitie gesteld, inhoudende of een technisch probleem als dat zich in het onderhavige geval had voorgedaan, te weten een technisch probleem dat niet aan gebrekkig onderhoud is toe te schrijven en evenmin tijdens regulier onderhoud is ontdekt, onder het begrip buitengewone omstandigheden in de zin van artikel 5 lid 3 Verordening 261/2004 valt.

Het Europese Hof van Justitie oordeelde dat de storing als die zich heeft voorgedaan een onverwachte gebeurtenis betreft, doch desalniettemin een dergelijke storing wezenlijk verbonden blijft met het zeer complexe systeem voor de werking van het toestel, dat door de luchtvaartmaatschappij onder, met name meteorologisch, vaak moeilijke en zelfs extreme omstandigheden wordt gebruikt, en is het voorts zo dat geen enkel onderdeel van een luchtvaartuig onslijtbaar is.

Derhalve moet volgens het Europese Hof van Justitie worden aangenomen dat in het kader van de activiteiten van een luchtvaartmaatschappij die onverwachte gebeurtenis inherent is aan de normale uitoefening van het bedrijf van de luchtvaartmaatschappij, omdat die luchtvaartmaatschappij gewoonlijk met dit soort onverwachte technische problemen wordt geconfronteerd.

Een technisch probleem is volgens het Europese Hof van Justitie dus inherent aan de bedrijfsvoering van een luchtvaartmaatschappij en mag daarom niet als buitengewone omstandigheid gezien worden. Passagiers wier vlucht is geannuleerd als gevolg van een technisch probleem en aan wie voorts geen andere vlucht is aangeboden binnen het tijdsbestek zoals bepaald in de Verordening 641/2004, hebben derhalve recht op schadevergoeding. Het bedrag van de compensatie varieert tussen 250 en 600 euro, afhankelijk van de vluchtafstand.

Volledigheidshalve zij opgemerkt dat bij sommige technische problemen wel sprake kan zijn van buitengewone omstandigheden die de luchtvaartmaatschappij bevrijdt van de verplichting tot compensatie; dit is met name het geval wanneer de fabrikant van de toestellen waaruit de vloot van de betrokken luchtvaartmaatschappij is samengesteld, of een bevoegde autoriteit, bekend zou maken dat de toestellen die reeds in dienst zijn een verborgen fabricagefout vertonen die gevolgen hebben voor de vliegveiligheid. Hetzelfde geldt voor luchtvaartuigen die worden beschadigd door sabotage of terrorisme.

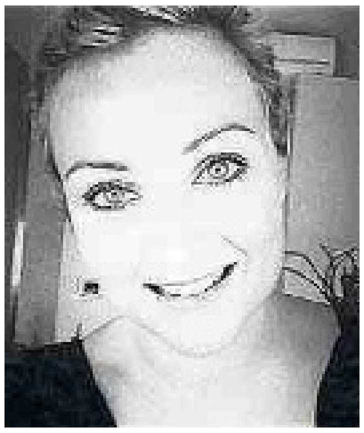

Cindy Schröder is advocaat bij HBN Law op Aruba

Puzzels.

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL
1 beleefdheidsbetuigingen, **7** korte sok, **11** boomziekte, **12** gewoonte, **14** lichaamsslagader, **16** muziekteken, **17** heiligenbeeld, **20** Europese taal, **22** fris, **23** kracht, **25** Edelgrootmogende, **26** water (Fr.), **27** kloosterlinge, **28** primaat, **30** drinkgerei, **34** hoeveelheid, **36** fluweelachtig weefsel, **38** blaar, **39** blijf staan!, **40** steekwapen, **42** persoon van adel, **44** humus, **45** schaatsaccommodatie, **46** sportster.

VERTICAAL
2 benodigdheden, **3** hoofdstad van Letland, **4** rivier in Schotland, **5** insnijding in een rok, **6** de mindere (Lat.), **7** berenklauw, **8** netto, **9** inkeping, **10** hafachtig zoutmeer, **13** deel van de onderarm, **15** veelvoud van tien, **16** Duits kaartspel, **18** bewijsstuk, **19** girafachtig dier, **21** kobaltglas, **23** onder (in samenst.), **24** loot, **29** muziekterm, **31** Noorse schrijver, **32** oude munt, **33** bezwaren, **35** waakzaam, **37** shoarmabroodje, **39** compleet, **41** een en ander, **43** verdelgingsmiddel.

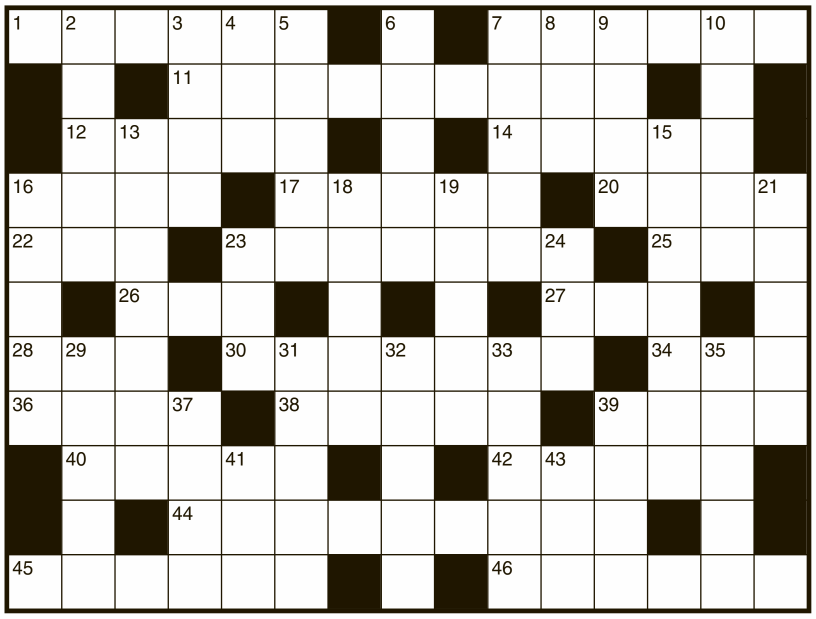

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

L.V. Brattinga Zepp
Lampestraat 1
Aruba

D.R. Davelaar
Kaya Pandellis 7
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs in ontvangst nemen na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2 tijdens kantooruren. Bonaire: Shon Ma Carolina, Kaya Nikiboko Noord 18.

Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel.
Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744.

ZWEEDSE PUZZEL

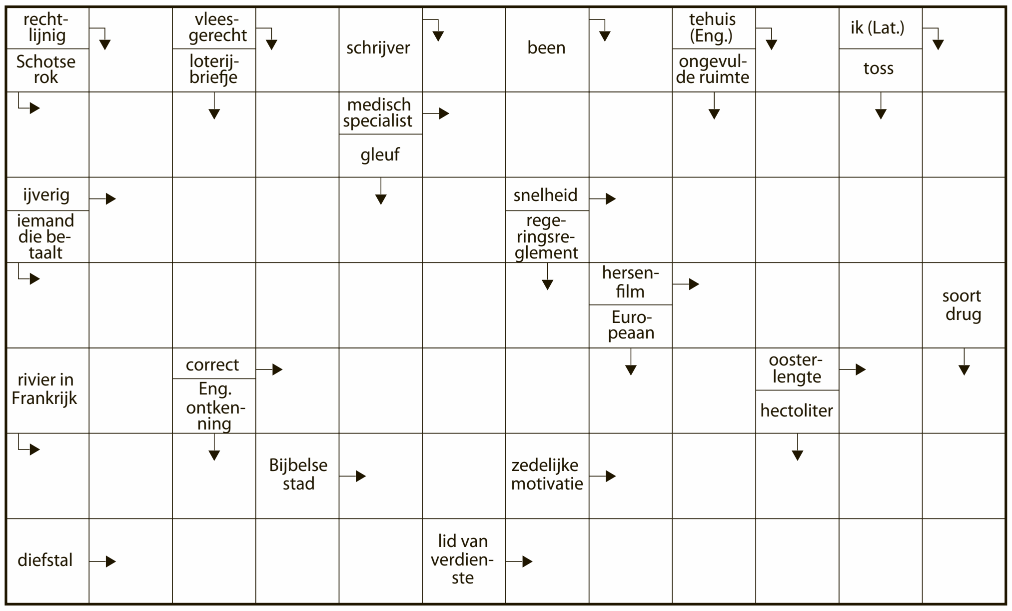

CRYPTOGRAM

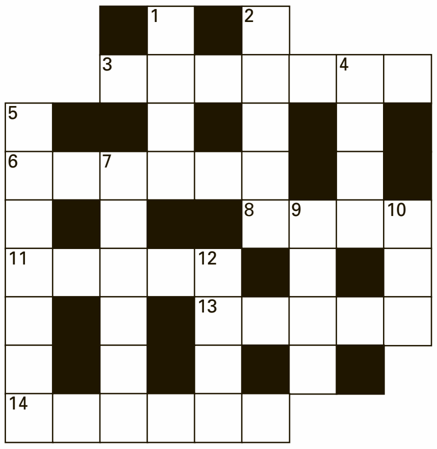

HORIZONTAAL:
3. Stof van een vrouwelijke klant (7); **6.** Weer een herhaling van een wielerevenement (6); **8.** Een broekje om erin te komen (4); **11.** Europeaan om buiten te blijven (5); **13.** Een vlasarbeider gebruikt 'm weer slimmer (5); **14.** Constitutie van een Europeaan in haarversteviger (6).

VERTICAAL:
1. Aldus dubbel matig (4); **2.** Studietoelage voor speculanten (5); **4.** Twee van de Duitsers zijn in de haak (4); **5.** Bewegingsvrijheid voor een zwemmer (7); **7.** Buitensporig pand (6); **9.** Draai de as in het slot! (4); **10.** Precies, er is geen beweging in te krijgen! (3); **12.** Het dier in de sport (4).

WOORDZOEKER

I	M	M	I	G	R	A	N	T	L	O	K	T
N	C	A	O	V	E	E	K	E	I	I	E	E
S	R	U	R	N	G	V	E	T	N	O	M	L
P	D	D	R	I	G	N	A	D	E	H	O	G
A	E	E	D	S	A	E	E	T	C	T	A	N
N	S	N	N	P	I	R	D	A	H	R	A	I
N	I	R	R	I	G	E	R	E	N	E	T	S
E	M	U	S	E	R	D	F	I	E	U	I	I
N	E	I	L	R	D	I	P	J	L	R	E	D
D	R	D	K	N	V	S	P	T	E	D	D	D
R	M	E	E	A	M	N	E	S	T	I	E	E
D	A	I	L	A	D	I	A	Z	A	C	R	R
B	R	E	A	K	P	O	I	N	T	H	E	I
G	T	A	S	T	I	L	Z	I	T	T	E	N
A	T	O	N	I	E	D	R	E	I	E	O	G
E	I	R	O	G	E	T	A	C	V	E	S	N

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

AKTETAS
AMNESTIE
ASPIRINE
ATONIE
BREAKPOINT
CATEGORIE
CITER
CURSIEFJE
DEURPANEEL
DRACHME
DRANG
EINDIGEN
GEVATHEID
GOEIERD
GOUDA
GRIEND
IEDER
IMMIGRANT
INSPANNEND
IRRIGEREN
KINDERGELD
MARIA
MIKADO
NANTES
NOOIT
ONGEDEERD
PIETLUT
RESUME
SIDDERING
SINGLET
SPIERNAAKT
SPINRAG
STILZITTEN
TRAMREMISE
TREURDICHT
VALETA
ZESDE

© Sanders Puzzelboeken/150926

SUDOKU

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

LIGHT

			4		9			1
		2	5		8	9		
3		4		7			2	
8		3		1		7		
	1				2	5		3
5						6	1	
			9	6	7	4		
	6			8				
7	3							6

HEAVY

				9			4	
5	1						2	
9			3	2		1		
	6	7						
			8	3		2		
1								
		3	9		7			
						8	5	1
			6					

OPLOSSINGEN VORIGE KEER

Light

8	9	5	2	7	4	3	6	1
1	7	6	8	9	3	2	4	5
3	2	4	1	5	6	9	7	8
4	3	2	7	8	9	5	1	6
9	6	7	3	1	5	4	8	2
5	8	1	6	4	2	7	3	9
2	1	9	4	6	7	8	5	3
7	5	8	9	3	1	6	2	4
6	4	3	5	2	8	1	9	7

Heavy

7	1	5	9	6	3	8	2	4
6	4	3	2	5	8	1	7	9
8	9	2	4	7	1	5	3	6
3	7	6	8	1	4	2	9	5
4	5	9	3	2	7	6	1	8
2	8	1	5	9	6	7	4	3
1	3	8	7	4	5	9	6	2
5	2	7	6	3	9	4	8	1
9	6	4	1	8	2	3	5	7

Cryptogram:
Horizontaal: 3. Roltrap; 6. rappel; 8. bank; 11. kuras; 13. parel; 14. tafels.
Verticaal: 1. Worp; 2. stilb; 4. azijn; 5. trekgat; 7. paraaf; 9. aard; 10. kil; 12. spel.

Woordzoeker: SPELLEIDER

Zweedse puzzel

■	S	■	F	■	A	■	T	■	F	■	O
P	A	A	L	■	B	A	L	J	U	R	K
■	V	R	E	E	S	■	L	O	G	I	A
P	O	R	T	R	E	T	■	K	A	M	■
■	N	■	S	E	N	O	R	A	■	B	H
M	E	E	■	I	T	■	E	R	T	O	E
■	T	A	P	S	■	Z	U	I	V	E	R

Prijspuzzel

S	U	J	E	T	■	B	■	H	■	A	S	T	O	N
J	■	■	D	O	O	L	T	O	C	H	T	■	■	A
E	■	N	O	L	■	A	■	Z	■	R	U	M	■	P
R	O	O	M	■	E	U	V	E	L	■	W	E	S	P
P	R	O	■	N	N	W	■	N	I	P	■	S	T	A
■	G	R	O	O	T	■	■	■	T	O	R	S	O	■
K	I	M	■	P	E	P	■	J	H	R	■	I	L	L
L	E	A	R	■	R	E	G	I	O	■	T	A	A	L
E	■	N	O	K	■	L	■	C	■	E	I	S	■	A
R	■	■	E	O	L	U	S	H	A	R	P	■	■	N
K	O	R	P	S	■	W	■	T	■	A	I	R	C	O

Beroep onder de loep.

‘Op verschillende niveaus met mensen bezig’

Uiterlijke en innerlijke schoonheid zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden, want wie zich van binnen goed voelt straalt die positieve energie uit. Balans tussen lichaam en geest. Meralda Visser houdt zich bezig met beide en geeft haar eigen balans door aan haar klanten en leerlingen met een eigen bedrijf: Meracle Touch. Een dame die spiritualiteit van huis uit heeft meegekregen en die zelf in de loop der jaren heeft uitgebouwd.

Tekst en foto: **Marja Berk**

Wat houdt je werk in?

“Dat zijn diverse dingen. Ik ben eigenlijk begonnen als masseuse, maar gaandeweg kwam er meer spiritualiteit naar boven. Ik laat me leiden door mijn handen, niet door techniek. Ik ken er vele en heb erg veel cursussen gedaan, maar ik pas toe wat jouw lichaam nodig heeft. Begon daardoor ook blokkades en emoties bij mensen waar te nemen. Mijn massages zijn dan ook nooit hetzelfde. Het grappige is dat je alles met elkaar kunt verbinden. Ik wax bijvoorbeeld ook omdat het ook belangrijk is je tevreden te voelen over je uiterlijk. Daarnaast verzorg ik anti-aging en anti-cellulitis behandelingen. Beauty van binnen en van buiten. Naast het masseren ben ik ‘Certified Yoga Teacher’en heb me gericht op Kundalini yoga. Deze vorm is niet zo bekend, maar Kundalini zorgt direct voor een betere bewustwording door middel van oefeningen, mantra’s en meditatie. Een wonderbaarlijke manier om beter in balans te komen.”

Hoe lang doe je dit werk al?

“Ruim zes jaar ben ik nu werkzaam als masseuse en met de yogalessen ben ik drie jaar geleden begonnen. Kort geleden is daar de uiterlijke schoonheid, het waxen, bijgekomen. De Kundalini-opleiding heb ik gedurende een maand in New Mexico gedaan en dat was zó intensief. Dag in dag uit van ‘s ochtends vier uur tot soms zeven uur ‘s avonds. Het was killing! Niet alleen de tijden, maar ook die reflectie van jezelf en de emoties die daarbij loskomen. Na de eerste week wilde ik weg. Ik werd zo geconfronteerd met mezelf en eigenlijk ook weer met het plotseling overlijden van mijn partner, jaren geleden. Na die maand was ik een compleet ander mens en wilde ik Kundalini meer onder de aandacht brengen. Je komt weer helemaal terug bij jezelf.”

Wat vind je het leukste aan je werk?

“Mensen! Ik ben op verschillende niveaus met mensen bezig, met de één lichamelijk en met de ander meer spiritueel. Als iemand hier ‘zen’ en tevreden de deur uitgaat, vind ik dat heerlijk en het is ook dankbaar werk. Dat geldt voor alles wat ik doe.”

Wat vind je het minst leuke?

“Ik werk zeven dagen in de week en soms zijn de tijden niet te voorspellen, behalve de vaste yogatijden. Ik masseer ook bij hotels en als ik word gebeld voor een massage, moet ik daar direct heen kunnen. Of als iemand op zondag wil komen voor een wax. Dat doe ik ook zelf, want ik vind het moeilijk om nee te zeggen. Dat is wel eens lastig, maar ik wil graag pleasen.”

Wat was je geweest als je dit werk niet had gedaan?

“Vroeger wilde ik politieagente te paard worden. Ik reed toen ook paard en dat leek me fantastisch. Maar vraag me niet waarom ik politieagent wilde worden. Ik heb echt geen idee!”